

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Географічний факультет
кафедра географії та менеджменту туризму

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ
ТУРЕЧИНИ: ВЗАЄМОДІЯ З УКРАЇНОЮ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка VI курсу, 610 групи
Бойчук Владислава Віталіївна

Керівник:

к.геогр.н., доц. Заячук О.Г

До захисту допущено:

на засіданні кафедри

протокол № _____ від “__” _____ 2023 р.

Зав. кафедрою _____ доц. Король О.Д.

Чернівці -2023

АНОТАЦІЯ (ABSTRACT)

Бойчук В.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ ТУРЕЧЧИНИ: ВЗАЄМОДІЯ З УКРАЇНОЮ.

Туризмознавство. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці. 2023.

У магістерській роботі розглянуто особливості розвитку туристичного ринку Туреччини та її взаємодія із Україною. Обґрунтовано туристично-ресурсну базу Туреччини включаючи: кліматичні особливості, водні ресурси, рельєф та історико-культурні ресурси, які є привабливими для більшості туристів іноземних країн, в тому числі України. Проаналізовано сучасний стан розвитку туризму та різноманітних видів туризму: пізнавального, пляжного, лікувально-оздоровчого, гастрономічного, подієвого та шопін-туризму. Розроблено тур вихідного дня, проаналізовано туристичні потоки та оформлені графіки стастики Україна-Туреччина з 2000-2022 рр. Визначені основні проблеми та перспективи розвитку туристичних потоків Україна-Туреччина на прикладі Чернівецької області .

Ключові слова: туристичний ринок, туристичний потік, Чернівецька область, тур вихідного дня.

Boychuk V.V. FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE TOURIST MARKET OF TURKEY: INTERACTION WITH UKRAINE.

Tourism science. Chernivtsi National University named after Yury Fedkovich. Chernivtsi 2023 year.

In the master's thesis, the peculiarities of the development of the tourist market of Turkey and its interaction with Ukraine are noted. Reasonable the tourism resource base of Turkey includes: climatic features, water resources, relief and historical and cultural resources that are attractive for tourists from foreign countries, including Ukraine. The current state of tourism development and various types of tourism are analyzed: cognitive, beach, medical and health, gastronomic, event and shopping tours. A weekend tour was developed, tourist flows were analyzed and Ukraine-Turkey statistics graphs were drawn up from 2017-2022. The main problems and prospects for the development of Ukraine-Turkey tourist flows were identified using the example of the Chernivtsi region.

Keywords: tourist market, tourist flow, Chernivtsi region, weekend tour.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ В.В. Бойчук
(підпис)

ЗМІСТ

<i>ВСТУП</i>	4
<i>РОЗДІЛ I. ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ РЕСПУБЛІКИ ТУРЕЧЧИНИ.</i> ..	6
1.1. <i>Кліматичні особливості та ресурси.</i>	6
1.2. <i>Особливості рельєфу.</i>	9
1.3. <i>Водні ресурси.</i>	12
1.4. <i>Історико-культурні ресурси.</i>	13
Висновки до розділу 1.....	17
<i>РОЗДІЛ II. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В ТУРЕЧЧИНІ.</i>	18
2.1. <i>Місце та значення туристичної галузі в економіці Туреччини.</i>	18
2.2. <i>Розвиток пізнавального туризму в Туреччині.</i>	27
2.3. <i>Розвиток пляжного туризму.</i>	31
2.4. <i>Розвиток лікувально-оздоровчого туризму.</i>	34
2.5. <i>Розвиток шопінг-туризму.</i>	37
2.6. <i>Розвиток гастрономічного і подієвого туризму.</i>	41
2.7. <i>Подієвий туризм в Турецькій республіці.</i>	44
Висновки до 2 розділу	47
<i>РОЗДІЛ III. ВЗАЄМОДІЯ НА РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ МІЖ ТУРЕЧЧИНОЮ ТА УКРАЇНОЮ.</i>	48
3.1. <i>Аналіз туристичних потоків Україна-Туреччина.</i>	48
3.2. <i>Розробка туру вихідного дня «Колоритна спадщина давньої Османської імперії»</i>	58
3.3. <i>Співпраця України та Туреччини на туристичному ринку.</i>	62
Висновки до 3 розділу	65
<i>IV. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ ТУРЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ.</i>	66
4.1. <i>Основні напрямки взаємодії туристичних ринків Туреччини та України</i>	66
4.2. <i>Аналіз туристичних потоків Україна-Туреччина на прикладі Чернівецької області</i>	68
4.3. <i>Проблеми та перспективи розвитку туризму в Туреччині</i>	74
Висновки до 4 розділу	81
<i>ВИСНОВКИ</i>	82
<i>СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ</i>	85

ВСТУП

Туреччина – країна з цікавою історією, цю землю християни та мусульмани вважають священною. Туреччина, з її середземноморським кліматом, пам'ятками культури та архітектури, багатими традиціями, фольклором, лікувальними термальними джерелами та колоритною східною кухнею, завжди була цікава туристам.

Країна пропонує безліч можливостей для відпочинку на найкращих курортах з неймовірними пляжами, теплим морем та гостинним народом. Туреччина – це країна з доступними цінами на відпочинок, куди хочеться повернутись не один раз. Прогулянки на яхтах, поєднання активного та пасивного відпочинку, різноманітні шоу, насичені екскурсійні програми – це лише маленька частина того, що пропонує Туреччина

Актуальність теми. Туризм сьогодні вважається одним із перспективних напрямів економічного розвитку країни, окремих її регіонів та міст. Туристична галузь Туреччини є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету, позитивного впливу на стан таких галузів економіки, як: транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо.

Не менш важливим фактом є те, що туризм сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, залученню громадян до пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини краю, збереженню екологічної рівноваги

Об'єктом дослідження виступає туристичних ринок Туреччини.

Предметом основні напрямки розвитку туризму в Туреччині та взаємодії туристичного ринку в напрямку туреччина-Україна.

Мета даної роботи полягає у дослідженні сучасного стану туристично-рекреаційної галузі Туреччини та визначення основних напрямків взаємодії між нашими державами в туризмі

Основними завданнями курсової роботи є:

- вивчити особливості передумов розвитку туризму в Туреччині;
- з'ясувати значення туристичної галузі у структурі економіки Туреччини;
- охарактеризувати територіальні особливості розвитку та поширення різних видів туризму;
- проаналізувати напрямки туристичних потоків між Україною та Туреччиною;
- розробити маршрут вихідного дня для резидентів України
- означити роль та привабливість туристичного ринку Туреччина для чернівецького споживача
- визначити основні проблеми та перспективи розвитку туризму Туреччини.

Магістерська робота складається з вступу, 3 розділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаної літератури та інформаційних джерел.

РОЗДІЛ І. ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ РЕСПУБЛІКИ ТУРЕЧЧИНИ.

Туреччина – 37-ма за величиною країна у світі, що вдвічі більше Німеччини. Тому, Турецька республіка має різноманітний клімат, її регіони контрастують один з одним завдяки різноманітній природі ландшафту, особливо тому, що існують гори, паралельні узбережжям.

Вірменія, Азербайджан та Іран мають кордони з Туреччиною на сході, Іраком та Сирією на південному сході, Середземним морем на півдні та Егейським морем на заході. Греція та Болгарія є її сусідами на північному заході, Чорне море на півночі та Грузія на північному заході. Туреччина лежить в основному на Анатолійському півострові в Азії, незначна частина якого займає Балканський півострів на південному сході Європи та великі водойми з трьох боків Туреччини – все це призводить до значних відмінностей в кліматичних умовах від одного регіону до іншого та показує кліматичні особливості країни, до якої хочеться повертатися.

Туреччина – трансконтинентальна країна, яка охоплює західну Азію та її столиця Стамбул – трансконтинентальне місто. Босфор і Дарданела відокремлюють європейську Туреччину, яка займає 3% території країни від решти 97% частини Азії.

1.1. Кліматичні особливості та ресурси.

Туреччина має різноманітні кліматичні умови, завдяки чому країну називають «земля чотирьох сезонів». Вона охоплює різні типи клімату, такі як: середземноморський (вздовж західного та південного узбережжя) та морський (уздовж Чорного моря).

Хоча Туреччина розташована у великому середземноморському географічному розташуванні, де кліматично умови досить помірні, різноманітний характер ландшафту, і існування гір, які проходять паралельно узбережжям, призводять до значних кліматичних відмінностей.

Західний регіон Туреччини має типовий середземноморський клімат з жарким і сухим літом і м'якою і дощовою зимою. Літо триває дев'ять місяців. 300 днів на рік сонячна погода, а температура моря ніколи не опускається нижче 15°C і не перевищує 28°C. Температура в липні та серпні може коливатися до 40°C, що робить ці місяці нестерпними для відвідувачів. У найбільшому місті, Анталії, температура взимку рідко опускається нижче 15°C. З іншого боку, відомо, що температура піднімається вище 40°C, а вологість досягає 85%, що вказує на потенційний вплив клімату на туристичні подорожі. Таврські гори захищають все узбережжя Середземного моря від холодних північних вітрів. У різних регіонах Туреччини клімат різний через нерівний рельєф.

Основні річки, такі як Євфрат і Тигр, беруть початок у гірській Східній Туреччині, а гори Туреччини заважають помірній погоді узбережжя поширюватися вглиб суші, що призводить до суворого клімату у внутрішніх районах.

Погода в Туреччині також дуже різноманітна. Прибережні райони Середземного та Егейського морів мають середземноморський клімат з прохолодною та вологою зимою та жарким і сухим літом. Ці прибережні райони популярні серед туристів у літні місяці з кінця травня до вересня.

Клімат в Егейському регіоні Туреччини сприятливий протягом усього року, навіть під час європейської зими, а кліматом у Туреччині вздовж східної частини країни найкраще туристу насолоджуватись пізньою весною (з квітня по травень) або на початку осені (з вересня до початку жовтня).

Клімат і погода Туреччини вздовж узбережжя Чорного моря має континентальний клімат. Чотири сезони дуже чіткі, і влітку міста, що межують з Чорним морем, завалені туристами та відпочиваючими, які прагнуть насолодитися літньою погодою.

Клімат Анатолійського плато – це степовий клімат (існує велика різниця денних та нічних температур). Хоча прибережні райони мають більш м'який клімат, внутрішнє Анатолійське плато характеризується спекотним літом та

холодною зимою. Опадів мало, а снігу набагато більше. Гори знаходяться близько до узбережжя, і дощові хмари не можуть проникнути у внутрішню частину країни, вони опускають більшу частину води на прибережну територію. Коли дощові хмари проходять до гір і досягають центральної Анатолії, вони не мають значної здатності виробляти дощ, так як у східному регіоні Анатолії висота гір перевищує 2500-3000 м.

У Західній Анатолії м'який середземноморський клімат. Клімат Анатолійського нагір'я – степовий. Опадів мало, але вони зазвичай у вигляді снігу. Середня температура коливається від 23° С влітку та -2 ° С взимку.

У Стамбулі та Мармуровому районі клімат м'який, небо часто похмуре (середня температура в січні – від 3 до 9 ° С в серпні від 20 до 29 °. Прибережні райони Туреччини, що межують із Мармуровим морем, мають перехідний клімат між помірним середземноморським та помірним океанічним кліматом з теплим, сухим літом і прохолодною, вологою зима. Сніг трапляється в прибережних районах Мармурового моря і Чорного моря майже кожен зиму, але зазвичай він лежить не більше кількох днів в прибережних районах Егейського моря і дуже рідко в прибережних районах Середземного моря.

Чорноморські гори та Кавказька гора утримують дощові хмари, і тому область зазнає впливу континентального клімату з довгою і дуже холодною зимою. Мінімальні температури у гірських районах на сході -30 ° С до -38 ° С, на території може лежати сніг 120 днів. Зима буває холодною з частими сильними снігопадами. Села в регіоні залишаються ізольованими протягом декількох днів під час зимових штормів.

Найсухіші регіони – рівнина Конья та рівнина Малатья, де річна кількість опадів часто становить менше 300 міліметрів (12 дюймів). Травень, як правило, найвологіший місяць, тоді як липень і серпень – найсухіші.

Літо – це найкращий сезон для відвідування Туреччини, де можна відчути теплі літні температури, купання, сонячні ванни, приморські ресторани, літні садові тераси та багате нічне життя. Літній сезон у Туреччині

(червень, липень, серпень) досить жаркий у п'яти з семи окремих кліматичних регіонів Туреччини, хоча, як правило, без дощів, а вечорами прохолодно.

Осінній сезон (вересень, жовтень, листопад) сприятливий для відвідування Туреччини з переважно м'якою погодою, щоб відчувати атмосферу історичних місць, комфортні температури, місцеве життя та унікальну природу.

Туреччина отримує більшу частину опадів в зимовий сезон. У цей сезон середня температура зазвичай нижче 5 ° C і не відбувається занадто багато випаровування.

1.2. Особливості рельєфу.

Стратегічне розташування Туреччини зробило її колыскою цивілізації ще з кам'яного віку. Велика країна з високими гірськими хребтами, великим внутрішнім плато та захоплюючим узбережжям, кардинально різними географічними зонами, є захоплюючим місцем для подорожей та досліджень на відпочинку.

Територія Туреччини становить 774,815 кв. км. І країна має узбережжя довжиною близько 8333 км. У давнину була відома як Мала Азія – регіон, що становить сучасну Туреччину.

Туреччина – це переважно гірська країна, а справжня низовина обмежена прибережними окраїнами. Приблизно четверта частина поверхні має висоту вище 4000 метрів (1200 метрів). Гірські гребені перевищують 2300 метрів у багатьох місцях, особливо на сході, де найвища гора Туреччини, Гора Арарат (Агрі) сягає 5165 метрів близько до кордонів з Вірменією та Іраном.

На південному сході пік Улудорук (4744 метрів); далі на захід, пік Демірказик (3755 метрів) і гора Айдос (3,479 футів) також є значними вершинами в гірській системі Туреччини. Круті схили поширені по всій країні, а рівнинні ділянки складають шосту частину загальної площі.

Ці особливості рельєфу впливають на інші аспекти фізичного середовища- створюють клімат часто набагато суворіший, ніж можна було очікувати для широти Туреччини і в результаті зниження доступності та продуктивності сільськогосподарських угідь. Структурно країна знаходиться в геологічно молодій складчасто-гірській зоні Євразії, яка в Туреччині переважно зі сходу на захід.

Геологія Туреччини складна, її можна поділити на чотири основні регіони: північну складчасту зону, південну складчасту зону, центральний масив та Аравійську платформу.

Північна складчаста зона.

Північна складчаста зона складається з ряду гірських хребтів, що збільшуються на схід, і займають територію від 145 до 200 км безпосередньо на південь від Чорного моря. Система в цілому позначається як Понтійські гори. На заході система розірвана через розлом, що спричинив турецькі протоки; у Фракії Ергенська низовина є однією з найбільших в країні, а головний гірський масив -Йилдиз (Істранка) – сягає всього 1079 метрів.

Низовини також трапляються на південь від Мармурового моря та вздовж нижньої річки Сакарії на схід від Боспору. Високі хребти простягаються на схід та захід, різко піднімаються від узбережжя Чорного моря.

У західній частині, між річками Сакарья Кизил, є чотири основні гребені: Кюре, Болу, Ілгаз, і Гори Кероглу. На схід від Єшиля система вища, вужча і крутіша. Менше ніж за 50 миль від узбережжя вершини піднімаються на висоту понад 3000 метрів, з максимальною висотою 3937 метрів.

Південна складчаста зона.

Південна складчаста зона займає третину країни, від Егейського моря до затоки Іскендерун, звідки вона простягається на північний схід. Більша частина довжини середземноморська прибережна рівнина вузька, але є два основних низинні витоки.

Рівнина Анталії простягається вглиб країни приблизно за 30 миль від Анталійської затоки; Рівнина Аданивключає об'єднані дельти річок Сейхан і Джейхан. Гірська система розпадається на дві основні частини. На захід від Анталії складний ряд хребтів з напрямком північ-південь сягає від 6500 до 8200 футів (2000-2500 метрів), але найвизначнішою особливістю є масивна гірська система Тельця (Торос), що проходить паралельно узбережжю Середземного моря і простягається вздовж південного кордону. Там лінії вершини часто перевищують 2400 метрів, а декілька вершин перевищують 3400 метрів.

У східній третині країни північна та південна складчасті системи сходяться, утворюючи обширну територію переважно гірської місцевості, обмежених долинами та закритими басейнами, як це виявляється навколо Малатії, Елазигу та Муша.

Центральний масив розташований у західній половині країни, між Понтійською та Телецькою системами. Цю підвищену зону часто називають Анатолійське плато. Можна виділити чотири підрозділи центрального масиву. У глибині Егейського моря, аж до лінії від Бурси до Денізли, є низка плато, що піднімаються на висоті 1500–2000 метрів (1500–2000 метрів), і низинні долини. Алювіальні рівнини вздовж більших річок, таких як Гедіз, Кючюкмендерес та Бююкмендерес, є одними з найбільших у Туреччині та мають особливе сільськогосподарське значення. На схід від цієї ділянки, приблизно до лінії від Ескішехіру до Бурдура, є складною височинною зоною. Загальний поверхневий рівень піднімається на схід від 1500 до 3000 футів (460 до 900 метрів); в нагір'ї розташовано кілька занижених басейнів, а над ним короткі гірські хребти піднімаються на 6500 футів.

Аравійська платформа. Південно-Східна Туреччина між Газіантепом і річкою Тигр (Дікле) спирається на стійкий масив, який називається Аравійська платформа. Характеризується відносно помірним рельєфом, плато спускаються на південь від приблизно 2500 футів (760 метрів) біля підніжжя

гір до 300 футів уздовж сирійського кордону. У центрі цієї зони Гора Карача сягає 1818 метрів (1918 метрів).

Геологічна структура Туреччина, де є розломи, особливо сприятлива для землетрусів різної інтенсивності. Ряд стихійного лиха було зафіксовано з на сході, поблизу Ерзурума в 1959 і 1966 рр., Бінгея в 1971 та 2003 рр. Та Ерзінджана в 1939 та 1992 рр. У 1999 р. На північному заході країни відбувся потужний землетрус поблизу Ізміта (Коджаелі), який призвів до смерті понад 17 000 людей.

1.3. Водні ресурси.

Туреччина має багату річкову систему. Можна виділити вісім основних річкових басейнів, з яких два перетинають кордони країни, а шість – повністю на території Туреччини.

Найменший, на крайньому сході країни – це річка Арас, яка протікає на схід з Азербайджаном, з часом досягаючи Каспійського моря. Однак основна частина східної Туреччини зливається Євфратом (Фірат) та Річки Тигр, які протікають на південь, перед тим, як увійти до Сирії, а потім до Іраку, де вони сходяться до Перської затоки.

Також, є два басейни внутрішнього стоку. На крайньому сході невелика територія стікає до озера Ван. Основний внутрішній басейн розташований у західно-центральної частині Анатолії; два його основні центри – басейни озера Туз та Коня. Декілька менших, окремих водозборів у цьому басейні містять озера, такі як Егрідір та Бейшехір. Решта країни стікає до чотирьох навколишніх морів – Чорного, Мармурового, Егейського та Середземного – і, таким чином, у певному сенсі може вважатися єдиною системою, яка стікає до Середземного моря.

Якщо говорити про озера, то у Туреччині близько 50 озер площею більше чотирьох квадратних миль і більше 200 менших. Безумовно найбільшими є Озера Ван і Туз; останнє – дуже неглибоке, розширюється і

стискається з порами року. Будучи центрами внутрішнього водовідведення, обидва соляні.

Найбільші прісноводні озера – це озерні райони на північній стороні системи Тельця, до яких належать озера Акшехір, Егрідір та Бейшехір. Інше прісноводне озеро – озеро Ізнік, на північний схід від Бурси.

Найбільші моря Туреччини: Чорне море (найпівнічніше і найхолодніше), Мармурове море (внутрішнє море Туреччини, яке з'єднує Середземне і Чорне моря через Дарданельську протоку та Босфорську протоку), Егейське море (простягається між турецькими та грецькими берегами) та Середземне море (найтепліше і найпривабливіше для іноземних туристів).

Розвиток гідроенергетики сприяв створенню низки штучних озер, з яких найбільш великими є ті , які пов'язані з Ататюрк і Кебан на Євфраті, то Хірфанлі на Кизил, то Саріяр на Стамбул, і Сейхан на Сейхані.

Турецька республіка вважалася країною, де найбільша кількість прісної води. Але тим не менш, на сьогоднішній день існує низка проблем, які зв'язані із використанням прісної води у Туреччині.

У глобальному масштабі водні ресурси стають дедалі вразливішими внаслідок великого попиту, що виникає внаслідок зростання населення, потреби у збільшенні виробництва продовольства, розширення індустріалізації через підвищення рівня життя, забруднення внаслідок різних антропогенних видів діяльності та наслідків зміни клімату. Існує прогноз вчених, що через дефіцит води та низьку якість води передбачається, що до 2050 року щонайменше кожен четвертий чоловік, швидше за все, проживатиме в країні з дефіцитом прісної води.

1.4. Історико-культурні ресурси.

Туреччина – унікальна країна на землі, гармонійне поєднання східних і західних цінностей, де переплітаються різні культури. Історичні області

Туреччини досі зберігають архітектурні шедеври різних епох і народів. Народи, а саме: урарти, греки, лідійці, хетти, грузини, візантійці, перси та османи залишили після себе багато різноманітних споруд (гробниці, театри, палаци, храми та інші).

Особливістю старої частини турецького міста є купол мечеті, який має високий мінарет і чудово прикрашений. Національні парки країни привертають увагу своїми неповторними ландшафтами, створеними природними чинниками і, також, руками людини: каньйонами, мінералами і гарячими джерелами, вулканічними ландшафтами, а також печерами і підземними містами, яких немає більше ніде в світі. Світу, історія якого сягає ранніх християн.

Пляжі й курорти її субтропічних узбережь доповнюються археологічними та архітектурними пам'ятками, починаючи з часів хеттської держави і Трої. Особливо багато пам'яток часів стародавніх Греції та Риму.

Окрім музеїв та пам'ятників Стамбула, визначними місцями є егейські порти Ізмір та Бодрун; древні міста Троя (Ілій), Ефес, Тарс, Конья, Самсун, Ерзурум і Трабзон; Гора Арарат, який традиційно вважався місцем посадки Ноевого ковчега, залишки якого намагалися знайти деякі експедиції; гірськолижний курорт Улудаг, 36 км (22 милі) на південь від Бурси; і морський курорт Анталія, на узбережжі Середземного моря.

Водні види спорту, альпінізм та футбол (футбол) – популярні види відпочинку, як і такі традиційні турецькі види спорту, боротьба з верблюдами та змагання на коп'ї на коні (sirit oyunu) грав в основному на сході Туреччини.

Археологи та дослідники, які тривалий час безперервно працюють у Туреччині, стверджують, що кожне відкриття викликає особливе відчуття: після тривалого періоду роботи, більша частина якої велася під палючим сонцем, ніби час зсувається. Місце – тисячі або мільйони років. Два з відомих семи чудес стародавнього світу знаходяться в Туреччині: храм грецької богині Артеміди в місті Ефес і Мавзолей Галікарнаса в однойменному місті.

Поєднання численних історичних і культурних пам'яток різних епох, благодатний клімат, смачна кухня, гідний рівень обслуговування і доступні ціни на розваги роблять Туреччину одним з найпопулярніших місць у світі для відпочинку і туризму. Хтось приїжджає сюди, щоб провести комфортний відпочинок на лагідному сонечку в готелі на узбережжі Середземного моря, оглянути східні магазини і скуштувати різноманітні популярні в східних країнах шашлики.

Але є і багато таких туристів, мета яких, наприклад, відвідати руїни Хаттуси, столиці стародавнього Хеттського царства, розташованої поблизу міста Анкара, або переконатися на власні очі, що Генріх Шліман насправді відкрив знамените місто Троя. Той самий з «Іліади» Гомера. Для багатьох паломників ісламського віросповідання важливим напрямком сакрального (релігійного) туризму є відвідування гробниць, які в країні вважаються святими місцями.

Туреччина дуже різноманітна країна, яка багата історичними та природними пам'ятками. Можливо, туристи захочуть відвідати давньоримськ арену – Мавзолей Ататюрка в Анкарі, чи захопитись розмірами і неймовірно красивим блакитним розписом всередині Блакитної мечеті.

Нині туристи можуть побачити руїни давніх вулиць, театрів, храму Афіни тощо. Творіння хетів, що залишилися, асирійців, вавілонців, персів, унікальна комбінація різних природних, історичних і культурних цінностей, 2 з 7-ми чудес світу сприяють розвитку туризму в країні

Туристів приваблює також різноманітність турецької кухні, фольклору, гостинність населення, відносно висока якість туристичних послуг для різних верств населення, природний фонд та туристична інфраструктура за порівняно низьких цін. Сьогодні сфера туристичних послуг є однією з галузей економіки країни, що доволі динамічно розвиваються.

Туристичні пам'ятки країни включають 32 національні парки, розташовані по всій країні. Велика кількість туристичних об'єктів знаходиться в Стамбулі, найбільшому місті країни. Їх унікальність полягає в

поєднанні багатьох культур. У місті є кілька фортів і багато мечетей, побудованих в XV столітті.

Говорячи про екзотичні місця Туреччини, то Кападокія – це те, на що туристи приїджають з усіх куточків світу. Це країна скельних утворень та повітряних куль, підземних церков та підземних міст, масштаби яких просто приголомшливі. Форми рельєфу настільки унікальні, що важко повірити, що вони справді існують, поки не побачити на власні очі.

Тут можна побачити сніг навіть при температурі 40 ° С. Гаряча точка на туристичній стежці та одне з найбільш вражаючих природних чудес Туреччини – мінеральний спа-центр Памуккале, перекладений як «бавовняний замок». Приголомшливі білі тераси з багатими кальцієм теплими водами виникають із землі та каскадом над низькими скелями, утворюючи чіткий, схожий на сніг краєвид.

Висновки до розділу 1

Туреччина, як туристичний напрямок, пропонує суміш західних та азіатських впливів у культурі, архітектурі та кухні, а також історичні місця в поєднанні з різноманітним природним середовищем. Географічно країна розташована в Західній Азії та Південній Європі, що вплинуло на її культуру та привабливість туристів з багатьох іноземних країн.

Двома важливими особливостями природного середовища Туреччини є поєднання прибережної території та гір, що дає достатньо вагомий вибір потенційному туристу: який саме відпочинок йому до вподоби. Також, Туреччина має багату та унікальну історію з часів Османської імперії, де було побудовано багато чудових історичних пам'яток, а також через її прибережне розташування.

Підсумовуючи, Туреччина, як туристична країна вважається достатньо привабливою для туристів з різних країн через: м'який та теплий клімат, поєднання активного та пасивного відпочинку на вибір туриста в залежності від фінансового становища та смаків, різноманітний історико-культурний потенціал.

РОЗДІЛ II. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В ТУРЕЧЧИНІ.

2.1. Місце та значення туристичної галузі в економіці Туреччини.

На сьогоднішній день туризм вважається одним із основних напрямків відпочинку та рекреації суспільства, а також не від'ємною частиною економічної діяльності багатьох країн, враховуючи і Туреччину.

На сьогоднішній день туризм широко розглядається як важливий потенційний внесок у економічний та соціальний розвиток країни. Туризм дає друге дихання та екологічну реабілітацію в районах з великим ландшафтами та культурними цінностями.

За останні шість десятиліть туризм переживає постійне розширення, ставши одним з найбільших і найшвидших розвиваючих секторів економіки у світі.

На світовому туристичному ринку Туреччина представлена такими видами туризму як: рекреаційний (пляжнокупальний), пізнавальний, круїзний та яхтинг, бальнеологічний, екологічний та різні види турів з активними засобами пересування, гірськолижний та ін. Розвиток цих видів туризму обумовлено наявністю туристичних ресурсів та швидким розвитком туристичної інфраструктури.

Починаючи з 80-х років у Туреччині виник приморський туризм на основі пакетів, що стало великим стрибком у економіці країни завдяки туризму. Кількість іноземних туристів, що приїхали до Туреччини становила вже більше 1 млн., а з 1985 р. – 2,6 млн. туристів, що на той час для країн в сфері туризму було досягненням.

Вже з 1990 р. Туреччину охопив великий «бум» за кількістю туристів, який перевищив 5 млн. іноземних туристів, що на 4 млн. більше в період 10 років (1980-1990 рр.). Це сталось через низку нововведень:

1. У 1972 році була заснована Асоціація туристичних агентств Туреччини (TURSAB).

2. У 1982 році набув чинності «Закон про заохочення туризму». Завдяки цьому закону державна земля, яка була виділена інвесторам для туризму, давала процентні ставки, позики, митні пільги, інвестиційні податкові кредити, заохочувальні кредити, фонд фінансування, заохочувальні премії.

Тому, залежно від цих інвестицій туризм продемонстрував швидкий розвиток в період 1990 рр. У цей період кількість ліжок сягнула від 56 000 до 173 000; кількість туристів, які відвідують країну, зросла з 1,2 млн. до 5,3 млн.

Таблиця 2.1. Розподіл іноземних прибулих туристів та туристичних надходжень за роками Туреччини 1998-2020 рр.

Роки	Іноземні прибуття туристів	Дохід (млн. дол.)
1998	9,752,697	7,177
1999	7,487,285	5,203
2000	10,428,153	7,636
2001	11,618,969	10,450
2002	13,256,028	12,420
2003	13,701,419	3,701
2004	17,202,996	17,076
2005	20,522,621	20,322
2006	19,275,948	18,593
2007	23,017,081	20,942
2008	26,431,124	25,415
2009	27,347,977	25,064
2010	28,510,852	24,930
2011	31,324,528	28,116
2012	31,782,832	29,007

2013	34,910,098	32,309
2014	36,837,900	34,306
2015	36,244,632	31,465
2016	25,352,213	22,107
2017	32,410,034	26,284
2018	39,488,401	29,513
2019	51,944,145	34,517
2020	16,733,113	12,312
2021	24,712,022	46,541
2022	44,564,224	66,678

Починаючи з періоду 1995-1998 рр. Кількість іноземних прибутів збільшилась із 7,7 млн. до 9,7 млн., а дохід становив 7,1 млн. дол. Причиною цьому стало збільшення кількості ліжок у відпочинкових зонах та готелях, відкриття нових закладів розміщення та оснащення прибережних районів для відпочинку Середземномор'я та Егейського моря.

В період з 1998 по 1999 р. Кількість туристів різко зменшилась до 7 млн., а дохід до 5 млн. Це зв'язано із землетрусом, що погубив жителів містечок та 1000 будинків, а також можлива війна та конфлікт із Грецією.

Із 2000 р. По 2002 р. Кількість туристів зросла із 7 млн. до 13,2 млн., а дохід збільшився в 12 млн. дол. Це характеризується створенням економічних зон, які підштовхнули сферу туризму до нового рівня розвитку. Використавши іноземні інвестиції, в результаті були розбудовані траси та дороги, створені мережі готелів, мотелів, кемпінгів та баз відпочинку та були знайдені кваліфіковані гіді із знанням основних європейських мов, які стрімко почали готуватись до хвилі іноземних туристів.

З початку 2003 р. кількість іноземних туристів залишилось із позначкою 13 млн. осіб, а дохід країни в сфері туризму зменшився з 12 млн. дол. до позначки 3 млн. дол. Це зв'язано із низкою терактів у Стамбулі.

Період 2004 р. характеризується високим зростанням доходів та кількості туристичних прибуттів до Турецької республіки – іноземних туристів становило 17 млн. з доходом в 17 млн. дол. Таке зростання пояснюється тим, що Туреччина почала показувати увесь свій туристичний потенціал: від природних, культурних та традиційних надбань країни, які стали цікаві іноземним туристам. Зросла і зайнятість та кількість робочих місць населення в туристичній сфері, що характеризується великою кількістю прибуттів туристів із інших куточків світу із бажанням заробити.

Протягом 2005 р. Турецьку республіку відвідали 20,5 млн. іноземних туристів, а дохід склав 20,3 млн. дол. Причин такого рівня збільшення багато.

Міністерство культури та туризму назвало найвищими факторами диверсифікацію туристичних напрямків у Туреччині, об'єднаних рекламних кампаній за кордон, покращення підготовки працівників туристичної галузі та інвестицій у будівництві туристичних об'єктів.

Катастрофи, такі як цунамі в Північно-Східній Азії, також, швидше за все, фігурували в цьому рівні, і в результаті туристичного пошуку альтернативних напрямків. Трудові потреби вимоги до в'їзду також розглядались як фактори, що заохочують більшу кількість мусульман подорожувати на більш дружні території.

Також, туристів зацікавила історія Туреччини та визначні пам'ятки, які допомагали заробити прибуток від туризму. Стамбул за 2005 р. Став найкращим магнітом для іноземців, приймаючи такі заходи, як фінал Ліги чемпіонів у травні та матч Гран-прі Формули-1 у серпні.

Останнє виявилось особливо великим приводом. Загалом 110 000 глядачів відвідали захід, з яких 50 000 були іноземцями. За офіційними підрахунками, ці туристичні витрати в Стамбулі понад 100 мільйонів прибутку.

Протягом 2006 р. Кількість туристів та дохід помітно зменшився – 19 млн. іноземних туристів та 18 млн. дол., на тлі зростаючих проблем із безпекою та різкого зменшення кількості російських туристів.

Протягом 2007 р. кількість туристів зросла з позначкою в 23 млн. осіб, а дохід становив 20,9 млн. дол. Щоб залучити більше туристів в 2007 році було прийнято рішення про об'єднання Міністерства туризму та Міністерства культури Туреччини. Також, турецька влада встановила Стратегію розвитку туризму Туреччини, яка дає змогу співпрацювати між різними секторами у сфері туризму та підвищення якісного показника туристичних курортів та відпочинкових баз Туреччини.

В період 2008-2011 рр. іноземні прибуття туристів (з 26,4 млн до 31,3 млн.) та дохід (з 25 млн. дол. до 28 млн. дол.) стабільно зростає. Вже в 2011 р. Туреччина посідала 7 місце у світі за прибуттям туристів, але за рівнем туристичних надходжень рейтинг був 10-м (UNWTO, 2011). Туреччина стала домінуючим магнітом для туристів. Така популярність в сфері туризму впродовж цих років стала через забезпечення туристів розміщенням у готелях з п'ятьма зірками, зростання будівництва готелів та збільшення кількості ліжок у Туреччині; цікавість туристів до паломництва та історико-культурних пам'яток та ряду новітніх видів туризму.

Протягом 2012-2015 рр. статистика стабільно зростала. Вже в 2015 році прибуття іноземних туристів зросло до 36 млн., а дохід становив 31 млн. дол. Варто зазначити, що такий приріст характеризувався розвитком туристичного ринку, прийняття заохочуваних квот на туристичний продукт для іноземних туристів; стратегія розширення транспорту та магістралей, а також будівництва нових аеропорту; продумування ряду екскурсій по історико-культурних місцях Туреччини та паломницьких точок.

З 2016 р. різко впали прибуття туристів та дохід в туристичній сфері. Кілька великих терактів у Анкарі, Стамбулі та Діярбакірі, а також спроба державного перевороту зробили 2016 рік одним із найгірших років для турецької туристичної галузі. Після десятирічного максимуму майже 36,8 млн. відвідувачів, які прибули в 2014 році, Туреччина стикається з серйозною реакцією, яка найбільше вражає її туристичний сектор. Після перевороту 15 липня 2016 року та подальших чисток у Туреччині кількість іноземних

відвідувачів та дохід різко впали (на 70 відсотків). На кінець 2016 р. Кількість відвідувачів впала до 25,3 млн., а дохід до 22 млн. дол.

В період 2017-2018 рр. Туризм Туреччини почав відроджуватись із новими силами. Статистика за 2017 рік показує, що турецька туристична індустрія повільно відновлювалась, а довіра з боку кількох найбільших туристичних компаній, а також авіакомпаній повільно повертала туристів. На полегшення багатьох, відносини з Росією відновилися. Як доведено, росіяни, німці та іранці віддавали перевагу Туреччині як ідеальному місцю для відпочинку через ціну, якість та легку відстань у подорожі.

Протягом 2019 р. Було було встановлено 51 млн. Прибулих туристів, що на 13,7% більше ніж минулого року, а дохід зріст в 34 млн. Дол. Навіть попри початок пандемії в світі Туреччина знову стала найпопулярнішим місцем літнього відпочинку серед Росії, Німеччини, Болгарії та України.

Стамбул, всесвітньо відоме туристичне місто країни, був найбільш прибулим напрямком з майже 15 мільйонами туристів. Середземноморське курортне місто Анталія слідувало за ним із 14,65 мільйонами іноземних відвідувачів. Третім місцем найбільшого прибуття стала північно-західна провінція Одір, яка межує з Болгарією та Грецією, приймаючи близько 4,3 мільйонів іноземців.

Такий приріст характеризується завдяки швидким та ефективним крокам із подолання наслідків пандемії та впровадження суворих заходів із безпеки та гігієни та із майбутніми прогнозами країн про закриття кордонів та повного локдауну по світу.

2020 р. в туристичній галузі Туреччини характеризується доходом в 12 млн. дол. та кількістю туристів в 16 млн. Це найнижчі показники за останніх 17 років на тлі нових обмежень на поїздки, пов'язаних з коронавірусом, і падіння попиту на туристичний продукт. Згідно з останніх статистичних даних Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), туризм по всьому світу зазнав найгіршого року у 2020 , і кількість міжнародних туристів зменшилась на 74%.

У 2021 році доходи від туристичної індустрії Туреччини подвоїлися порівняно з попереднім 2020-им роком після різкого падіння через пандемію коронавірусу (COVID-19). Загалом у 2022 році загальні витрати на туризм міжнародних туристів і громадян Туреччини, які проживають за кордоном, становили близько 46,5 мільйонів доларів. Туристична індустрія Туреччини, як і багатьох інших країн, зупинилася навесні 2020 року через заборону на поїздки, закриття кордонів і внутрішній і міжнародний карантин через пандемію.

Однак у 2022 році Туреччина показала явні ознаки відновлення, коли кількість прибулих майже досягла допандемічного рівня. Туреччина за темпами зростання міжнародних туристичних прибуттів у 2022 році посідає перше місце серед європейських країн. У 2022 році кількість туристів, як очікується, перевищить 51 мільйон, тому ключові сектори країни демонструють позитивні ознаки відновлення.

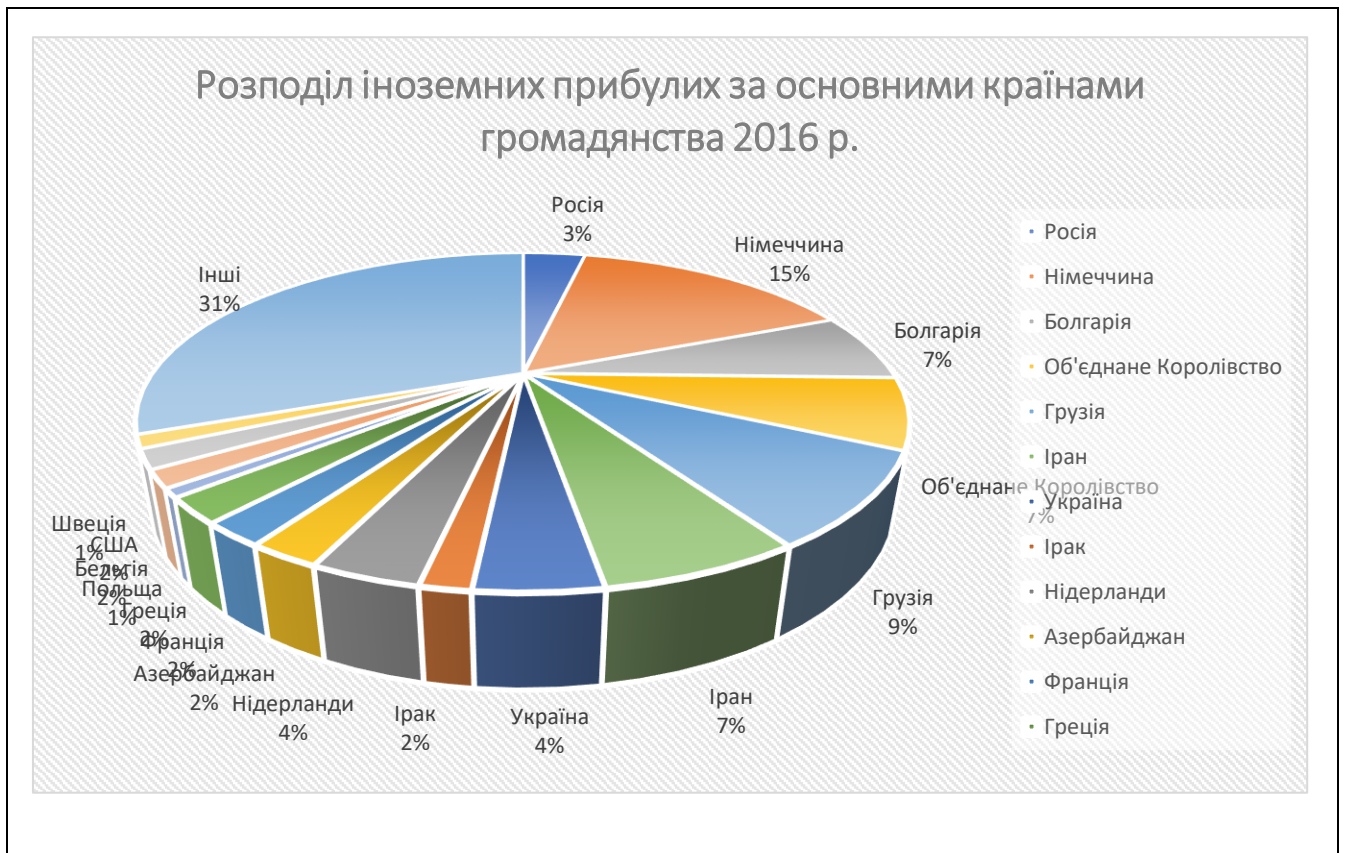

Рис. 2.2. Розподіл іноземних прибулих до Туреччини за основними країнами громадянства 2016 р.

Найбільше іноземних туристів за 2016 р. Подорожувало до Туреччини з Німеччини- 15%, Грузії – 9%, Ірану, Об'єданого Королівства та Болгарії – 7%, України, Нідерландів- 4%. Інші країни – 31%. За рахунок дешевих цін на відпочинок, транспорту та екскурсій, близькості один до одного країн, ділового туризму, паломництва, та оздоровчого туризму.

Протягом 2017 р. Ситуація значно змінилась. Країнами-лідерами стали: Росія- 15%, Німеччина – 11%, Грузія, Іран – 8%, Болгарія – 6%, Об'єдане Королівство – 5%, Україна – 4%. Інші країни - 29%.

За 2018 р. Статистика не змінилась. Країнами-лідерами залишились: Росія – 15%, Німеччина – 11%, Об'єдане королівство, Болгарія – 6%, Грузія, Іран – 5%, Україна – 4%. Інші країни – 32%.

За 2018 р. Статистика не змінилась. Країнами-лідерами залишились: Росія – 15%, Німеччина – 11%, Об'єдане королівство, Болгарія – 6%, Грузія, Іран – 5%, Україна – 4%. Інші країни – 32%.

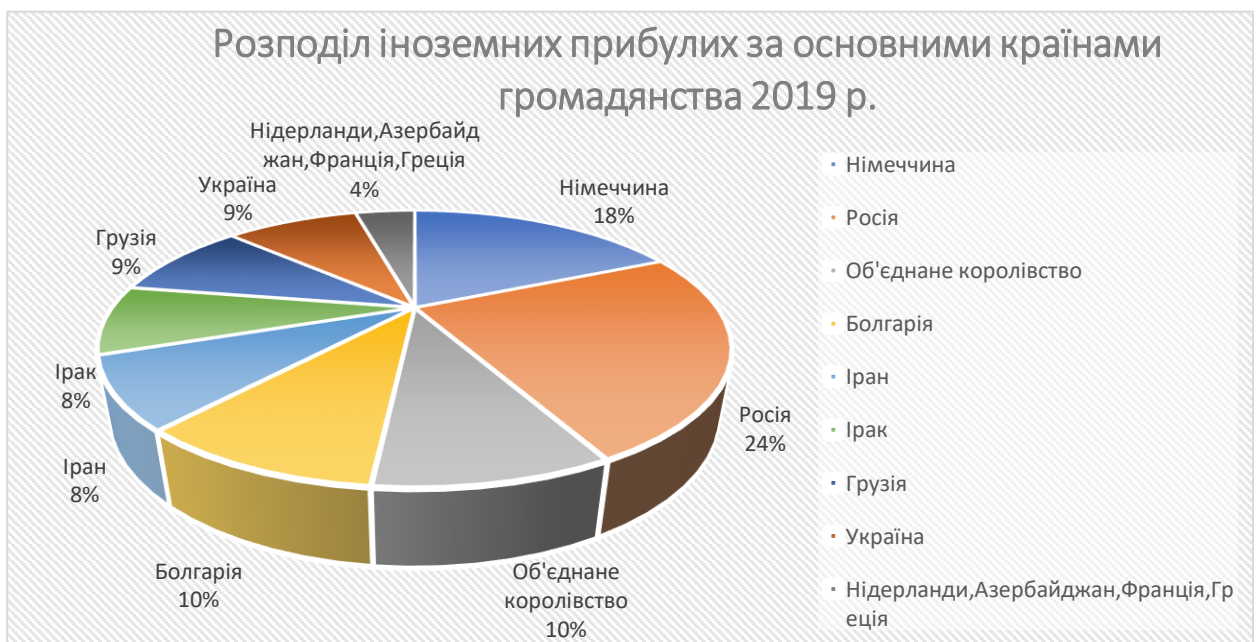

Рис. 2.3. Розподіл іноземних прибулих до Туреччини за основними країнами громадянства 2019р.

Протягом 2019 р. Ситуація значно змінилась. Країнами-лідерами стали: Росія- 24%, Німеччина (значно вирвалась вперед) – 18%, Грузія, Іран – 8%, Ірак-8%, Болгарія – 10%, Об'єднане Королівство – 10%, Україна – 9%. Інші країни - 4%.

Протягом 2020 р. Країнами-лідерами стали: Росія- 25%, Польща -23%, Німеччина– 14%, Грузія, Іран – 5%, Ірак-5%, Болгарія – 14%, Об'єднане Королівство – 9%, Інші країни - 6%.

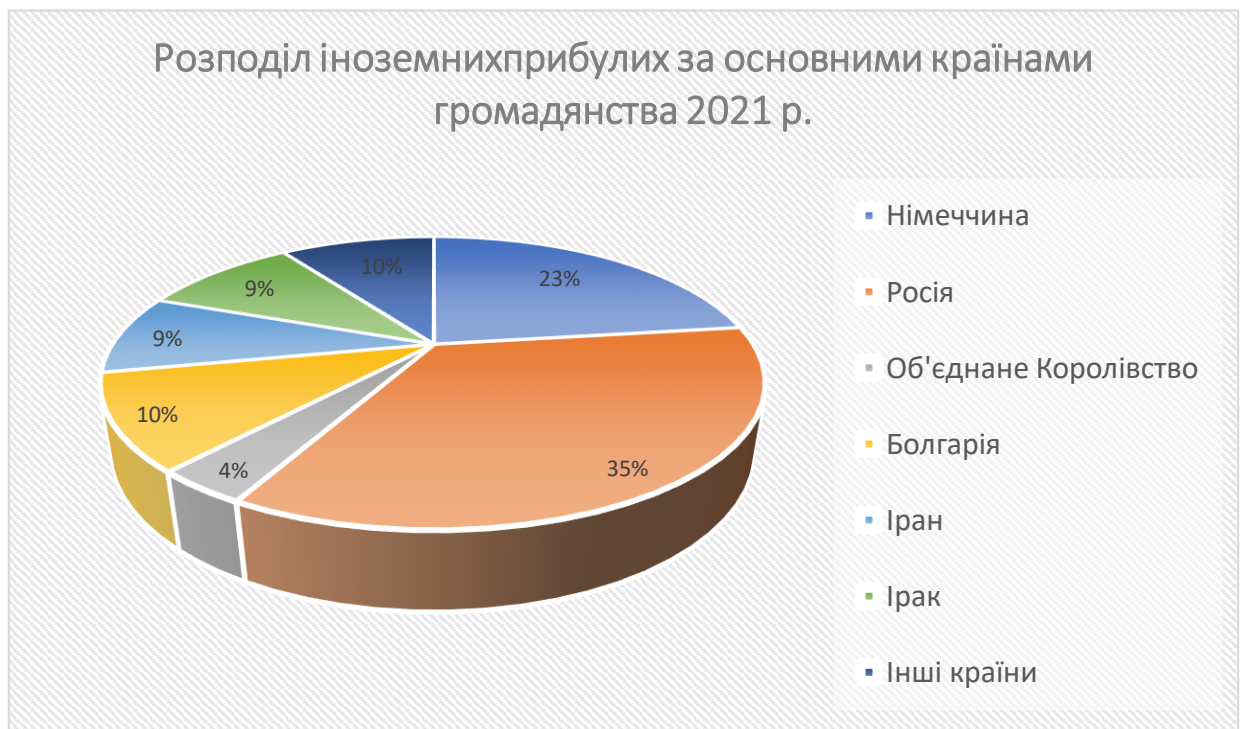

Рис. 2.4. Розподіл іноземних прибулих до Туреччини за основними країнами громадянства 2021 р.

Протягом 2021 р. Країнами-лідерами стали: Росія- 35%, Німеччина– 23%, Іран – 9%, Ірак-9%, Болгарія – 10%, Об'єднане Королівство – 10%, Інші країни - 4%.

Протягом 2022 р. ситуація значно змінилась: Росія- 21%, Німеччина– 23%, Іран – 10%, Ірак-9%, Болгарія – 11%, Об'єднане Королівство – 14%, Інші країни - 12%.

2.2. Розвиток пізнавального туризму в Туреччині.

Останнім часом Туреччина стала великим туристичним напрямком, яке користується великою популярністю у тих, хто приїжджає сюди провести свою відпустку.

Туреччина – унікальний туристичний рай, де чудово поєднуються історія, культура, чудові природні краси з найсучаснішими можливостями індустрії туризму. Зелені ліси, засніжені гори, придатні для гірськолижного спорту, чисті моря, пляжі, термальні джерела, гостинні люди і неповторна кухня – всім цим славиться Туреччина.

У ситуації з Туреччиною і пандемією-це один з головних напрямків для подорожей туристів з України. В останні кілька років відвідування стародавнього міста було частиною загального туру, досить поверхневого, але зараз це свого роду Освітній туризм, який дозволяє зберігати соціальну дистанцію і відчувати себе в безпеці.

Кількість відвідувачів музеїв та археологічних розкопок сягнула 3 мільйонів у період з червня по серпень 2020 р. Стародавні руїни в Іераполісі Памуккале на заході Денізли стали найбільш відвідуваним історичним місцем з 233 000 гостей.

Музеї та археологічні пам'ятки Міністерства культури і туризму, які були закриті до початку червня через спалах COVID-19, відчинили свої двері на літо. Згідно зі статистикою, туристи вважали за краще відвідувати археологічні розкопки більше, ніж музеї.

Музей Мевлани, який часто називають «могилою Румі» або «святиною Румі», в центральній провінції Конья, посів друге місце з 198 000 відвідувачів.

Руїни Фаселіса Південної Анталії, комерційне місто давньої епохи з трьома гаванями, також стали одним із історичних місць, що приваблювали найбільше відвідувачів протягом літніх місяців із 128 000 людей.

Ще одне відоме історичне місце в Анталії, руїни Олімпоса, посіло четверте місце в списку з 124 500 відвідувачів, тоді як руїни Іферу Ефес посіли п'яте місце з 124 000 туристів.

Туреччина пропонує мандрівникам безліч різноманітних напрямків. Від купола та мінарету, наповненого горизонтом Стамбула, до римських руїн уздовж західного та південного узбережжя, від пляжів Анталії та приморських курортів Середземного моря до туманних гір Східного Чорного моря.

Найбільш відвідуваними в Туреччині для пізнавального туризму є античні міста. Перге (іноді Перга)-Стародавнє місто, яке було одним з важливих центрів стародавньої Памфілії та відомо, що тут було місце, де поклонялися богині Артеміді.

Місто вражає своєю територією і станом, в якому він зберігся донині. Тут ви можете побачити амфітеатр на 15000 місць і стадіон на 12000 місць, Агору, Акрополь, гарячі джерела (в місті діяло кілька лазень), ворота грецьких і римських часів. У місті є також і руїни стародавніх церков – їх слід шукати в Центральних і південних частинах міста.

Любителі старовини розчаровані не будуть, адже на території античного містечка є на що подивитися і без храму Артеміді. Більш того, Перга – це справжнісінький музей під відкритим небом.

З 2009 року місто включено до списку охоронюваних об'єктів ЮНЕСКО. Перге розташований всього в 18 км від Анталії, і дістатися сюди можна на громадському транспорті.

Ще одне Стародавнє місто зі списку ЮНЕСКО розташоване за 35 км від Анталії. Аспендос був частиною Лікії, а морський союз Стародавньої Персії, Афіни, був завойований Олександром Македонським, а потім римлянами.

Місто також було одним із торгових центрів цієї території.¹ Тут вони виготовляли власні металеві гроші, вирощували виноград та оливки. Колись тут можна було купити кращих коней на узбережжі Аспендоса. До нашого часу збереглися 2 найбільших будівлі міста – амфітеатр і акведук. Про їх створення ходять красиві легенди. У правителя міста була дочка, за якою доглядали 2 архітектора, і Батько пообіцяв віддати її тим, хто побудує для міста найбільші споруди. Обидва почали роботу і закінчили одночасно. Вибір був нелегким, і батько завагався і запропонував нареченому розділити дівчину

навпіл. Архітектор, який будував акведук, погодився з цим. Але його суперник, який будував театр, відмовився на користь суперника, щоб дівчина продовжувала жити.

В даний час амфітеатр Аспендоса не тільки нагадує про свої добрі легенди, але і відомий своїми чудовими концертами і оперними виставами під відкритим небом. Його довжина становить 96 метрів, він має 39 рядів сходів і розрахований приблизно на 17 000 глядачів. Це один з найкраще збережених театрів Туреччини.

Ще одне особливе місце поблизу Анталії (60 км) – Стародавнє місто Фазеріс. Його особливість в тому, що екскурсія проводиться не тільки по суші. Тут варто здійснити екскурсії вплав. Пірнати з аквалангом не обов'язково-досить масок і трубок, на глибині 5-10 метрів.

Тут знаходяться стародавні театри, 3 агори, Міські лазні та інші будівлі. На східному схилі ви можете побачити залишки 2 храмів: Афіни Паллади, богині війни і мудрості, і Гермеса, бога торгівлі.

Термесос унікальний тим, що розташований на горі на висоті 1050 метрів. Недалеко від Анталії-всього в 30 км. Історично Термес був відомий тим, що не здався Олександром Македонському і спробував прийняти заклик. Але нічого не вийшло, місто здалось, та Македонський спалив усі оливкові гаї, що розташовані навколо міста.

Найбільш видовищним місцем є театр, побудований на схилах гір, де глядацькі місця вирубані в скелях. Вид звідси неймовірний-на 2 гірських хребти, між якими розкинулося місто.

Крім театру, тут можна побачити храм Артеміди, Гери, Зевса, лазні, гімнастичні зали, центральну вулицю з колонадами, підземний резервуар, ворота Адріана і комплекс скельних гробниць.

Стамбул – перша і найбільша столиця туризму в Туреччині, оскільки вважається основою для туристів з-за кордону, перевершує інші турецькі міста, маючи багато історичних, медичних та рекреаційних місць. Стамбул містить дуже високий рівень туристичних послуг порівняно з іншими містами,

де Стамбул отримує щороку 36,03% від загальної кількості туристів, які приїжджають до всієї Туреччини, тобто 14-16 мільйонів туристів на рік.

Анталія посідає друге місце за найпопулярнішими турецькими столицями туризму. Анталія – це перший фасад для рекреаційного туризму в Туреччині, оскільки він виходить на узбережжя Середземного моря і містить ряд лісів, річок та водоспадів. Його відвідувачі мають багато можливостей практикувати різні види відпочинку, такі як дайвінг, плавання, скелелазіння та повітряний парашутний спорт. Приблизно 31,13% від кількості туристів, які приїжджають до Туреччини, прямують до Анталії.

Місто Едірне є третьою столицею туризму в Туреччині та другою столицею Туреччини. Едірне містить деякі річки, ліси та природні ванни, що роблять його придатним для рекреаційного туризму. Едірне щорічно приймає 8,8% від загальної кількості туристів, що приїжджають до Туреччини, тобто 2 до 3 мільйонів туристів, і деякі пояснюють причину цієї величезної кількості відвідувачів. Багато туристів з Європи приїжджають до Туреччини з різних причин, таких як: дика природа Едірне, однак вони залишаються лише на день або два.

Мугла – четверта столиця туризму в Туреччині, дуже схожа на місто Анталія. Характеризується деякими рекреаційними туристичними місцями, подібними до міст Анталії. Мугла – є туристичний фронт для багатьох турецьких та іноземних художників, тоді як Мугла отримує щорічну ставку в 8,52% від загальної кількості туристів, що приїжджають до Туреччини, це, за оцінками, становить 2-3 мільйони туристів щорічно.

Артвін знаходиться на турецько-грузинському кордоні; це п'ята столиця туризму в Туреччині, і його називають містом чайних садів, оскільки він містить величезну кількість чайних полів.

Артвін характеризується гламурною зеленню, тривалим періодом чарівних водоспадів і чистими річками. Артвін отримує щорічно 13,5% від загальної кількості іноземних туристів, що, за оцінками, становить від 1 до 1,5 туристів щороку.

2.3. Розвиток пляжного туризму.

Туреччина має багато привабливостей, але не секрет, що сотні пляжів, що охоплюють її 7000-кілометрове узбережжя, є одним з найбільших. Деякі найкрасивіші турецькі пейзажі можна помітити вздовж його берегів, а на піску є багато місцевої культури.

Найвідоміші пляжі в Туреччині охоплюють територію Егейського та Чорного морів, Середземномор'я: Олюденіз, Чиралі/Олімпос, пляж Клеопатра (Аланья), пляжі Белеку, пляжі Сіде, пляжі Кемера, пляжі Фазеліса, пляжі Фетхіє, пляжі Мармарісу, Кушадасі, Бодруму.

Правильно почати з найвідомішого пляжу Туреччини, із зупинки Олюденіз. Зірка туристичних брошур по всьому світу – це спокійні води Блакитної лагуни, захоплені довгою піщаною (і дуже фотогенічною) косою або сушею.

Є невелике курортне містечко з однойменною назвою, яке підтримується вкритою соснами горою Бабадаг. Для захоплюючого вихідного дня туристи можуть стрибнути з верхівки, прив'язаної до парашлана, приземлившись на широкому пляжі Белчекіз внизу. На вигляд, це один з найкращих пляжів у всьому Середземному морі.

Скеляста гірська природа узбережжя означає, що до багатьох пляжів і бухт важко дістатися (звідси популярність круїзів). Ще одним пляжем, який виграє від цього, є довга затока, яка охоплює Олімпос і Чиралі, який досі є природним раєм і не був зіпсований розвитком.

Олімпос – притулок хіпі. Тут мешкає вічне полум'я, яке називається химера, деякі досить стародавні руїни та дерев'яні будинки на деревах. Далі по пляжу знаходиться Чиралі, який є трохи більш розвиненим і підходить для пар, йогів та стриманих сімейних поїздок.

На іншому кінці спектру – дуже організований пляж Клеопатра в місті Аланія. Відомий своїми білими пісками та бірюзовими водами. Це, мабуть, найкращий (і найпопулярніший) міський пляж Туреччини.

Аланья достатньо популярна серед відпочинку іноземних туристів. Червона вежа висотою 29 м (Кизил-Кале) прекрасно збереглися. Пляжі покриті піском, узбережжя розчленоване на скелясті миси, затишні бухти, що виступають в море, а його лісисті пляжі ідеально підходять для сімей, та сімей з дітьми.

Відома своїми печерами Аланья, найбільш відвідуваною з яких є печера Дамраташ, яка є дивним переплетенням сталактитів і сталагмітів. Печера сприятлива для лікування астми та інших респіраторних захворювань., оскільки температура всередині +22-23°C, вологість – 90-98%. У цій печері, де пірати поховали викрадену дівчину, є також» печера закоханих «і» Печера Лінн», названі так через цікавий світловий ефект.

Белек також популярний серед туристів: окрім пляжів, які простягаються на кілометри курорту, також варто відвідати Національний парк-заповідник «Каньйон Кеprüюлю», площа якого становить 500 гектарів. У заповіднику є можливості для альпінізму, верхової їзди і всіх видів водних розваг, але найбільшою популярністю користується рафтинг по річках гори Кюprüчай.

Сіде-невелике містечко на півострові в 1,75 км від Анталії, один з найжвавіших курортів Південної Туреччини.

Він виходить за стіни стародавнього міста, але не приваблює тисячі туристів, зате оточений багатьма туристичними комплексами і піщаними пляжами, сучасними сидами. Його знамениті піщані пляжі вважаються кращими в регіоні. Недалеко від міста знаходиться визначна пам'ятка – водоспад Манабай, де річка буквально впадає прямо в море.

Розташований в 42 км на південь від Анталії, Кемер згадується в міфах грецьких філологів, як місце проживання химери, що вивергає полум'я.

Пояснення цьому явищу досить тривіально-природний газ горить і виривається з-під землі, але сам по собі факт не надає цьому місцю особливої привабливості для туристів.

Сьогодні це швидко зростаючий курорт і один з провідних світових центрів яхтингу. На додаток до численних пішохідних магазинів, барів і ресторанів, тут є шикарний яхтовий центр, мережа готелів, розташованих на схилах гір Таурус, звернених до моря, пропонують туристам широкий вибір водних видів спорту і захоплюючі яхтові тури по гальковому морю. До послуг туристів два чудових пляжі: Міський пляж і гальковий піщаний пляж Місячне сяйво, оточений цитрусовими алеями.

Неподалік від Кемера збереглися руїни стародавнього портового міста Фазеліс (Текілова), включаючи стіни порту, амфітеатр, бруковані вулиці, що ведуть до арки Адріана, акрополь, водопровід, ринкову площу і лазні.

Сьогодні, разом з Кемером і Текеловою, це один з найвідоміших курортів на південному узбережжі. У національному парку Олімпос Бейдаралі побудовані найсучасніші туристичні об'єкти, що пропонують відвідувачам всілякі розважальні та спортивні заходи.

Фетхіє (Термесос, Місто світла) відоме своїми прекрасними пляжами, приємним узбережжям, облямованим затоками, жвавими базарами, скельними похованнями і пишною субтропічною рослинністю. З руїн фортеці Лицарів Родосу відкривається вражаюча панорама затоки. На набережній міста стоять парасольки вуличних кафе, де подають 20 різних тістечок і чорну каву в мідних «джезбах». Вулиці за гаванню вистелені торговими та гастрономічними рядами, крамницями, барами та ресторанами.

Туристи можуть відправитися в подорож на яхті з відвідуванням 12 островів, включаючи затонулі руїни стародавнього міста, піратський острів і острів Клеопатри, відправитися в Чалім (в 5 км від Фетхіє) або лагуну Олюденіз, де я можу знайти одні з найкрасивіших пляжів в Туреччині.

Дальян-одне з небагатьох місць в Середземномор'ї, де збереглися черепахи, а також є ущелині на красивій горі Сакрикент. Недалеко від Фетхіє є велика кількість готелів у відокремлених бухтах, з яких ви можете насолодитися його красою.

Туристичний бум перетворив рибальське село Мармаріс в комфортабельний туристичний курорт.

Мальовничий Приморський бульвар, протягнутий уздовж всього міста, таким чином надаючи туристам можливість відвідати ресторани, кафе і різні розважальні заклади. Багатокілометрові пляжі і створюють можливість для прийняття сонячних ванн і занять водними видами спорту, а завдяки розвиненим сервісів ви можете вибрати всі види проведення часу за доступною ціною. Щороку 5 – го числа тут проходить барвіста міжнародна вітрильна регата.

Кушадас («Пташиний острів») розташований в центрі однойменної бухти. Головною визначною пам'яткою міста є чудові пейзажі, кришталево чиста вода, цікаві туристичні місця, бари, сувенірні магазини і рибні ресторани.

Зараз Бодрум-знаменитий курорт з незліченними красивими бухтами, чистою водою і піщаними пляжами, великою кількістю готелів і клубів повноцінного відпочинку. Він вважається найкращим місцем для любителів серфінгу та інших водних видів спорту.

Кожен день тисячі туристів відвідують підводний Археологічний музей Бодрума, щоб побачити найстаріший затонулий корабель «Улубурун», печатку із золота цариці Нефертіті, стародавні рукописи і багато іншого.

2.4. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму.

Лікувально-оздоровчий туризм у Туреччині з'явився тоді, коли туристична індустрія почала розвиватись, а потік туристів рости.

Дуже живописне побережжя Егейського моря, з кам'яними пляжами, чистою водою, з бухтами та горами. Але не тільки пляжний відпочинок влітку манить туристів в країну 4-х морів. Багато манять прекрасні літні курорти Турції, розташовані в різних місцях країни, віддалені від побережжя.

Лікувально-оздоровчі курорти Турції нічим не вступають у своїх можливостях популярними місцями оздоровлення на Мертвому морі, спа і велнес-курортах Коста-Ріки та Перу. А от добратись європейцям в Туреччину – набагато легше, тим більше Турція знаходиться в межах досяжності: одна-дві години польоту з любого європейського аеропорту в повному обсязі.

Якщо порівнювати цілісні можливості термальних вод і лікувальних гейзерів Турції з аналогічними властивостями популярних європейських оздоровчих курортів, то, оглядаючись, турецькі гарячі джерела та пелоїдні (грязеві) мають сильну концентрацію лікувальних елементів, ніж європейські, використовуються зовсім недавно і збережені набагато краще.

Дальян – невелике містечко в глибинці країни, в провінції Мугла. Це один з популярних лікувальних грязьових курортів і одночасно – популярне місце відпочинку іноземних туристів. Він привертає низькими цінами на нерухомість і дивним турецьким колоритом.

Мулисті грязьові басейни Дальяна, в яких частенько бувають європейські знаменитості, які не дуже відомі за кордоном. Але в цьому-то і вся принадність курорту – тут не буває переповнених готелів, ціни на лікування та проживання – досить демократичні, а в декількох десятках кілометрів – відомі пляжні курорти Туреччини, такі як Фетхіє і Мармаріс.

Грязьові ванни Дальяна треба шукати на протилежному боці озера Кейджегіз (Kocusegiz) в Султаніє, але по дорозі туди туристи можуть насолодитися видами незвичайного черепащачого пляжу Ізтузу, подивитися руїни стародавнього міста Каунос і його знамениті Лікійські гробниці, звідки відкривається вид на річку Дальян.

Афьон – дуже популярний грязьовий лікувальний курорт серед місцевого населення Туреччини. Більшість бажаючих оздоровитися на курорті їдуть в Афьон, щоб познайомитися ближче зі спа і велнес центром країни.

Концепція лікування грязями в Афьон дещо відрізняється від звичних умов прийняття грязьових ванн в Дальяне. Тут пацієнти не занурюються в грязьовий розчин, занурюючись в ванну, а отримують процедури обгортання

грязями, лежачи на спеціальних пластикових аркушах. Обслуговуючий медичний персонал організовує таке обгортання, уважно стежить за проходженням процедури, самопочуттям пацієнтів.

Лікувальна грязь Афьон має органічне походження і містить радіоактивні хімічні елементи. Вона дуже ефективно допомагає в разі больових синдромів, зміцнює і омолоджує шкіру.

У числі відомих лікувальних курортів Туреччини – термальні джерела і грязьові ванни в селищі Карахана в околицях Памуккале. Їх відвідувачі можуть використовувати абсолютно безкоштовно. Відвідуючи Карахана і Памуккале, туристи мають можливість оздоровлюватися безпосередньо в природних умовах, не застосовуючи санаторні методи лікування, а просто занурюючись в терми і пелоїдні джерела і перебуваючи там, скільки душа забажає.

Багато з термальних джерел, які можна відвідати в Туреччині абсолютно безкоштовно, мають високу концентрацією сірки, яка і є основним компонентом для проведення лікувальних процедур.

Гірське плато Айдер, що має сусідство з приголомшливо красивим зеленим гірським масивом Качкар надає своїм відвідувачам неймовірні можливості лікування і оздоровлення: тут можна поплавати в термальних басейнах, політати на вертольоті над гірським масивом, взимку – покататися на лижах, влітку – побродити по зеленим гірським схилах, помилуватися тутешніми краєвидами, зайнятися рафтингом – сплавом по вируючим гірським річковим потокам.

Гарячі джерела і маса термальних готелів в Чешме, в районі Ізміра – одне з найбільш місць для лікування в Туреччині поруч з морем (Егейське узбережжя Туреччини). Вони відтворені на місці стародавніх бань Агамемнона, які, як свідчать міфи, використовували поранені солдати для лікування бойових ран. Термальний лікувальний курорт Балкова щодня може приймати для оздоровлення близько 3000 людей, він має репутацію одного з кращих термальних курортів в Туреччині.

Води Балчова багаті на хлориди і бікарбонати кальцію і натрію, сульфати калію і магнію. Температура джерел коливається в межах 35-41 ° С.

Відомий лікувальний курорт Ялова знаходиться на північному заході Туреччини, на узбережжі Мармурового моря. Він дуже популярний як серед місцевого населення, так і серед іноземних бажаючих поправити здоров'я.

Гарячі термальні джерельні джерела Ялова містять значну кількість сірки, кальцію і натрію. Їх використовують для лікування ревматизму, системних захворювань органів травлення, метаболічних патологій, дерматологічних хвороб.

Найбільший термальний курорт Армутлу, або, як його ще називають, «База відпочинку Армутлу» розташований в районі Бозбурун, провінція Ялова. Загальна площа курорту – 300 тис. Кв.м, на самому березі Мармурового моря, в оточенні хвойних лісів.

Армутлу вже багато років є улюбленим місцем проведення щорічної відпустки у місцевого населення, а останнім часом його стали відвідувати і іноземні туристи. Крім лікування термальними водами, в Армутлу можна чудово відпочити в мальовничій природній обстановці, позасмагати на пляжі, зайнятися дайвінгом, покататися на водних гірках, поплавати в олімпійських басейнах, пограти в футбол, баскетбол або боулінг, відвідати спа-салон, фінську баню, організувати пізнавальний похід по околицях.

2.5. Розвиток шопінг-туризму.

Шопінг-туризм відноситься до нового виду туризму. Він почався в 90-х роках, коли туристи почали подорожувати зарубіжними країнами для різних покупок. Це інший напрямок, цілі і завдання якого відрізняються від інших видів туризму.

Шопінг-туризм організовує поїздки за заздалегідь спланованими маршрутами, спрямовані на покупку товарів народного споживання. Під час таких поїздок туристи мають можливість поєднати зручне і приємне – відвідати туристичні об'єкти і безліч роздрібних магазинів в інших регіонах, і

в той же час необхідний сьогодні цей вид туризму дуже затребуваний в Туреччині.

Цей вид туризму є досить прибутковим для країни в дні розпродажу та знижок.

Стамбул легко може претендувати на те, що він є одним із найкolorитніших міст у світі. Розташований на самому краю Європи, згодом він розширився в Азію, в результаті чого змішалися обидві культури. Коли справа доходить до покупок, ви будете вражені різноманітністю товарів, які тут можна придбати, і тим, як усі торгуються – навіть у продуктовому магазині.

Базар Араста.

Це добре відомий, хоч і скромний ринок під відкритим небом у самому центрі Стамбула. Розташований на північній стороні вузької вулиці Торунь, позаду Блакитної мечеті, базар був побудований у 17 столітті з ідеєю використовувати доходи від оренди з своїх магазинів для утримання мечеті.

Багато років по тому магазини залишалися порожніми, поки туристичний бум кінця 1980-х – 90-х не спонукав до їх відновлення, зробивши його одним із найбільш відвідуваних туристичних ринків Стамбула. Якщо туристи втомилися або просто не мають часу на Гранд-базар, але все ж потрібно придбати справжні товари чи сувеніри, Араста-базар – гарна альтернатива.

Значно менший (лише частина Гранд-базару), чистіший, тихіший і менш людніший, Араста робить покупки та огляд визначних пам'яток дуже зручними. Тут ви знайдете понад 70 магазинів, що продають килими, ювелірні вироби, гончарні вироби, прянощі, чаї, каву, кераміку, текстиль, ремісничі вироби, сувеніри, плитку, шарфи та одяг.

Ціни можуть здаватися дещо вищими, ніж на Гранд-базарі, але все ж в міру адекватні, а тим більше після торгу. Місце дуже розслаблююче, щоб прогулятися, запрошуючи десятки досвідчених продавців, що вільно

володіють англійською (і півтора десятка інших мов теж), з бездонними скарбнищами іронічного гумору та актуальних жартів.

Хоча тут також туристи можуть відвідати Музей мозаїки Великого палацу під базаром. Мозаїки, знайдені в околицях Арасти під час земляних робіт у 1930-х роках, довели, що ця територія колись була частиною комплексу Великого палацу візантійських часів.

Антикварний ринок на Гранд базарі.

Розташований у центрі Великого базару в Стамбулі, в залі Чевахіра Бедестена, знаходиться так званий Антикварний ринок, місце, де можна знайти старовинні та колекційні предмети, такі як старовинні дзеркала, водопровідні труби, годинники, свічники, старі монети, срібні та золоті ювелірні набори, прикрашені коралами та бірюзою, меблі, мідний посуд, бурштинові молитовки, інкрустована зброя, ікони та багато іншого.

Гранд базар.

Один із найстаріших ринків у світі, Великий базар Стамбула або Капалікарсі («критий базар») має понад 58 критих вулиць та понад 4000 магазинів. Сюди щодня приїжджає десь від чверті до півмільйона відвідувачів. Великий базар був побудований з 1455 по 1461 рік і з тих пір був відкритий. Він славиться своїми вишуканими турецькими прикрасами, прикрасами зі срібла, спеціями, турецькими делікатесами (відомими турецькими солодощами), магазинами гончарних виробів та килимів. Відвідувачі також можуть знайти тут вироби зі шкіри, ювелірні вироби із золота та діамантів, а також одяг. Базар особливо відомий «турецьким злим оком» - амулетом із синього та білого скла, який, як вважають, захищає нечисту силу.

Майже на кожній вулиці тут є кіоск із «лихим оком», з багатьма варіаціями амулета, що продається туристам. Спочатку базар містив бестестени, які є куполоподібними спорудами, що використовувались для зберігання, і був збільшений протягом 16 століття. Після сильного землетрусу в 1894 році базар піддався капітальній реставрації. На сьогодні він містить два

хамами (турецькі лазні), дві мечеті, чотири фонтани, а також багато кафе та ресторанів.

Багатовікову історію базару все ще можна побачити з незліченних фресок на безлічі стельових арок та старовинних колон; однак головна принадність полягає в його хаотичній організації.

Сахафлар Карсісі (Базар Старої книги)

Сахафлар розташований між воротами Фесчілер та площею Беязіт в районі Фатіх у Стамбулі і існує з 15 століття. Традиційно в османський період книжкові магазини розташовувались неподалік від богословських шкіл, відомих як медресе.

Після побудови Базару в 1460 році книгарні були зібрані в спеціально відведену секцію. Наприкінці XIX століття магазини були серйозно пошкоджені землетрусом, а згодом їх довелося перенести до теперішнього місця. Ще одна катастрофа – величезна пожежа – сталася в 1950 році, знищивши до попелу багато його цінних рукописів. Незабаром після цього всі книгарні були націоналізовані та відбудовані. На сьогоднішній день на базарі є 23 книжкові магазини. Посередині встановлено бюст Ібрагіма Мютеферріки, людини, який представив друкарню в Османській імперії.

Базар спецій.

Жоден візит до Стамбула не обходиться без зупинки на атмосферному базарі спецій, одному з найбільших і найвідоміших базарів Стамбула, який знаходиться біля мосту Галата в кварталі Емінйоню в районі Фатіх. Хоча Гранд

Базар може бути найбільшим і найпопулярнішим критим торговим комплексом у місті, цей ринок прянощів на сьогоднішній день є найбільш барвистим, ароматним і часто найзабавнішим. Побудований у 1664 році, як частина комплексу Єні Камії (Нова мечеть), він відомий як «Mısır Çarşısı», що іноді перекладається як «Єгипетський базар», так і «Кукурудзяний ринок» (оскільки mısır по-турецьки означає і «Єгипет», і “Кукурудза”).

Однак є кілька документів, які свідчать про те, що спочатку місце називалось «Новий базар», а з часом отримало назву «Єгипетське», оскільки його будівництво субсидувалось на кошти османського єялета в Єгипті в 1660 році. Доходи, отримані від оренди магазинів на базарі, використовувались на утримання мечеті.

Традиційно це місце було центром торгівлі спеціями в Стамбулі, хоча останніми роками все більше і більше магазинів іншого типу переїжджає. В даний час базар має під своїм дахом 85 магазинів, що продають спеції, турецьку насолоду та інші солодощі, сухофрукти та горіхи, чай, турецька кава, кераміка, ювелірні вироби та сувеніри. Загалом, ринок – це чудове місце для прогулянок та насолоди від визначних пам'яток, запахів та, звичайно ж, смаків. Звичайно, як і в усіх туристичних напрямках, обговорення ціни тут є вкрай важливим, тому торг вітається.

2.6. Розвиток гастрономічного і подієвого туризму.

Гастро туризм є одним з найпопулярніших напрямків в індустрії туризму в останні роки. Під час гастрономічних турів у туристів є можливість познайомитися з кухнею різних країн, спробувати самі незвичайні страви, дізнатися секрети приготування, поспостерігати за кулінарними традиціями і звичаями різних народів. Туреччина не відстає в розвитку гастрономічного туризму, займаючи 3-є місце в світі за популярністю кухні. Туреччини - це ціле море смаків, в якому змішалися течії Європи, Азії і навіть Африки.

При Міністерстві туризму і культури Туреччини також був створений новий комітет, завданням якого став розвиток саме гастро туризму. Комітет об'єднує рестораторів, представників готельного бізнесу, туристичних гідів та провідних туроператорів. На даний момент, країна посідає 23-є місце серед провінцій Середземноморського регіону за рівнем розвитку гастро туризму.

Дану ситуацію потрібно терміново виправляти, вважають у профільному міністерстві, оскільки турецька кухня заслуговує більш пильної до себе уваги з боку іноземних туристів. Крім того, багату культурну спадщину Туреччини,

ознайомитися з яким можна під час подорожі по країні, гідно найглибшого вивчення. Пам'ятники древньої архітектури, античні міста, релігійні святині і археологічні музеї – ось лише мала частина тих об'єктів, які можна відвідати в ході гастрономічних турів. На замітку: гастрономічні тури до Туреччини можна здійснювати в різні регіони країни. Турецька кухня досить різноманітна, і страви Чорноморського узбережжя, наприклад, кардинально відрізняються від кухні Середземноморських провінцій.

Згідно з доповіддю про гастрономічний туризм TURSAB , загальний обсяг витрат у Туреччину, який здійснили 41 мільйон 415 тисяч туристів, склав 34,3 мільярда доларів у 2014 р. і на одну особу витрати досягли рівня 828 дол. Звіт показує, що туристи витрачають 6 мільярдів 523 мільйони доларів на їжу, і це свідчить про частку 19% у загальних витратах.

Туреччина, яка має велику гастрономічну цінність, повинна бути спрямована на просування цього значення. Згідно з іншим дослідженням, досвід та задоволеність туристів відрізняються залежно від демографічних особливостей (національності, віку, статі, освітнього статусу та соціально-економічного рівня) у гастрономічному туризмі.

Дослідження проводилось з 293 іноземними туристами, які відвідали пункт призначення в Туреччині і виїзд з Туреччини з міжнародного аеропорту Стамбула. Учасники дослідження складаються із загальноєвропейських туристів (польських, німецьких, голландських, французи, а також американські та японські туристи. В результаті аналізу визначили, що рівень смаку турецьких страв змінюється залежно від сімейного стану (діти та національність), а також результати показали, що дегустацією турецької кухні стає третя причина відвідати Туреччину. Перша- це історична та природна краса Туреччини, друга – бажання знати турецьких людей.

Кожне місто Туреччини має свою унікальну культуру харчування, але мною було обрано 6 найкращих міст для гастрономії. Якщо ви шукаєте унікальних та справжніх вражень, надихайтесь та плануйте свої кулінарні канікули у цих найкращих гастрономічних напрямках.

Газіантеп. Коли ми думаємо про справжню турецьку їжу, їй є лише одне місце. Газіантеп, продовольче столиця світу та член Мережі творчих міст ЮНЕСКО. Місто добре відоме своєю довгою та яскравою гастрономічною історією. 43яб агата кухня складається з унікальних смаків і включає близько 500 різних видів страв.

Ізмір. Розташований у родючій географії завдяки клімату та ґрунтовим умовам, Ізмір має асортимент товарів, які можна побачити в кількох місцях світу. На кожній тарілці в Ізмірі, столиці егейської кухні, 43из знайдете смак різних культур. Тисячолітня традиція та досвід сьогодні представляють світові кухню Ізміра. З цими характеристиками та соковитою культурою гастрономії, Ізмір є містом-членом Всесвітньої мережі гурманів міст.

Хатай. Хатай славиться своєю багатою та смачною кулінарною культурою, а також визначений містом гастрономії Мережею творчих міст ЮНЕСКО. Місто може похвалитися майже 600 місцевими смаками як їжа та напої. У Хатаї є кухня світового класу, і було б захоплюючим досвідом насолодитися цією культурою харчування та насолодитися свіжими смаками, які вона приносить на обідній стіл.

Стамбул. Стамбул – чудове місто і справді чудове місце для мандрівників гурманів. У місті можна знайти численні ресторани, де пропонують широкий вибір смачних вуличних страв, традиційної турецької кухні, феноменальних смаків королівської османської кухні та інших всесвітньо відомих кухонь. Стамбул – це точка плавлення культур, і всі ці впливи приємно впливають на сцену харчування.

Конья. Тривалий історичний досвід Коні, культура столиці та центр містики виявляють існування дуже багатой кулінарної культури. Ресторани в місті Конья, де подають вишукані зразки сельджукської кухні, а також кухні Мевлеві 13 століття, дуже популярні, особливо під час Рамадану.

Трабзон. Неможливо забути Трабзон, який пропонує вам чудові смаки з півночі країни. Трабзон, маючи численні традиційні страви, має одну з найбільш унікальних та найсмачніших кухонь Чорноморського регіону. Крім

того, у різних частинах міста є безліч ресторанів, де можна спробувати місцеві смаки.

2.7. Подієвий туризм в Турецькій республіці.

Фестивалі – це яскрава частина турецького життя, від історичного до традиційного, гастрономічного до культурного. Насправді кожен день у Туреччині – це фестиваль, які відображають справжню культуру країни, що мають свої сліди на двох континентах.

Туреччина – багатокультурна країна в середземноморському районі, яка пишається своєю давньою історією та багатою культурою завдяки впливам різних епох. Це не лише чудова ділянка узбережжя чи всесвітньо відомий шашлик або прогулянка на повітряній кулі над Каппадокією. З великим впливом грецької, вірменської, грузинської та арабської мов ця трансконтинентальна держава справді є чарівним місцем, яке успішно поєднало найкращі культури Азії та Європи.

Більше того: маючи жителів різних етнічних груп, країна стала спокусливою сумішшю культури. І тому це притулок для різних цікавих фестивалів, щоб вас розважали. Від культурних фестивалів до національних фестивалів до фестивалів популярної музики, Туреччина пропонує безліч оживляючих заходів своїм громадянам, а також іноземним туристам.

Прихід весни на фестивалі Ахіркапі Хідірелез.

Ahirkapi Hidirrellez – традиційний фестиваль у Туреччині, який чекають щороку. Туристи збираються в різних місцях Туреччини, щоб відсвяткувати свято, який є передвісником весни, врожаю та достатку. Місцеві жителі глибоко вкорінені у віру, що бажання заслужених людей виконуються пророками під час цього фестивалю. Тому, люди загадують бажання вночі, прив'язавши до дерева невеликий шматочок тканини, або кидаючи в море папери та гальку бажань.

Що цікавого можуть побачити туристи? Вони стануть свідками неймовірної традиції цього давнього щорічного святкування. Сміливці серед

натовпу крокують вперед, щоб перестрибнути вогонь, щоб очистити будь-який гріх, який вони могли вчинити, і змити нещастя минулого. А найкраща частина – це атмосфера, схожа на карнавал, і митці, захоплені музикою, яку виконують відомі музиканти.

Фестиваль боротьби на верблюдах.

Фестиваль боротьби на верблюдах у Туреччині приваблює око з усього світу тим, що є єдиним у своєму роді. Цей унікальний 2400-річний фестиваль розпочинається на початку кожного року і закінчується в березні. Поєдинок проводиться під час шлюбного сезону, і щоб змусити учасників верблюдів боротися з більшою агресією та рішучістю, перед запеклою боротьбою дебютує самка верблюда.

Глядачі на зимову подію роблять ставку на учасників змагань з верблюдами, які борються один з одним. Туристи можуть здивуватися, що визначає переможця? Якщо противник жорстоко вибиває верблюда на землю або він тікає з арени, його оголосять програвшим. І його суперник з гордістю стає переможцем. Перемога в матчі стає великою честю для власника верблюда, оскільки вони проводять увесь рік, задовольняючи кожен його потребу і готуючи його до матчу.

Фестивалі вихрових дервішів Mevlana.

Туреччина, як відомо, є домом для суфізму, а Фестиваль кружляючих дервішів Мевлани – закликаючий акт, що демонструє любов, пошану та віру до суфійського ісламу. Заснували «Вертячих дервішів», щоб допомогти людям досягти божественної гармонії та єднання з Всевишнім.

Більш того, кружляючі дервіші схожі на плавучих ангелів з раю, коли вони роблять швидкі, але витончені рухи і крутяться в найвишуканіших білих та кольорових одягах. Завдяки різноманітній музиці – від моторошної, переслідуючої до заспокійливої та красивої, спектакль обов'язково зачарує всіх туристів, які приїдять подивитись на це видовище.

Фестиваль в День Перемоги.

30 серпня у Туреччині відзначається День Перемоги, коли кожен магазин та будівлі красиво прикрашені турецькими прапорами.

Цей національний фестиваль відзначається з великим ентузіазмом та патріотизмом у Туреччині. Громадяни збираються в різних місцях, піднімають прапор і висловлюють глибоку повагу мученикам, які хоробро боролися, щоб інші могли вдихнути незалежну націю.

Більше того: вражаючі військові паради та церемонії організовуються для вшанування засновника нації. Крім того, неймовірна демонстрація військово-повітряних сил змусить відвідувачів країни оніміти. Туристи також сходяться до столиці Анкари, щоб стати частиною урочистої церемонії у мавзолеї Ататюрка.

Стамбульський музичний фестиваль.

Стамбульський музичний фестиваль – це найбільш відома подія класичної музики в Туреччині, яка відома у всьому світі. Великі шанувальники класичної музики літають до Стамбула, щоб стати невід’ємною частиною музичного марафону, коли поціновувачі музики збираються розважити натовп. З оркестрами та солістами з різних країн світу він стає місцем зустрічі для любителів мистецтва та музики.

Більше того, щороку фестиваль дотримується чітко продуманої теми. Наприклад, в 2020 р. на святкуванні 47-го Стамбульського музичного фестивалю назва була „Темрява буття, легкість”, щоб вміло та художньо продемонструвати баланс добра і зла, народження та смерті. Крім того, щоб зробити цей відомий музичний фестиваль великим хітом серед глядачів, організовуються різноманітні творчі програми, щоб зберегти його мистецьким та натхненним.

Розташована прямо на перехресті між Азією та Європою, Туреччина має унікальне положення, щоб забезпечити відвідувачів неймовірним культурним зануренням. І це, безумовно, варто відвідати кожному туристу Турецької республіки!

Висновки до 2 розділу

Туреччина має унікальні ресурси різних видів туризму: пізнавального туризму, пляжного, лікувально-оздоровчого, шопінг-туризму, гастрономічного і подієвого. Розвиток цих видів туризму обумовлено швидким розвитком туристичної інфраструктури.

Розвиток пізнавального туризму пропонує широкий спектр заходів та вражень для туриста. Туристи можуть оглянути стародавні руїни, зайнятись водними видами спорту та відвідати місцеву кухню.

Розвиток лікувально-оздоровчого туризму (медичного), стає популярним серед туристів завдяки широкому спектру послуг, низької вартості та високої якості обслуговування. Туреччина має різноманітні процедури, які задовільняють потреби міжнародних клієнтів, а працівники у цій сфері мають високу кваліфікації та досвід у відповідних галузях.

Щодо шопінг туризму, характеризується великими фестивалями, базарами, де туристи можуть обрати та купити будь-що на свій смак та бюджет.

Гастрономічний та подієвий туризм знайомить всіх туристів із кухнею Туреччини та її особливими смаками.

Достатньо велика кількість іноземних туристичних потоків 1990-2022 рр. характеризується через інвестиційні внески у розвиток туризму державою, сучасні нововведення, заснування туристичних агенств та закону про заохочення туризму, а також надання державою митних пільг, заохочувальних кредитів та премій.

РОЗДІЛ III. ВЗАЄМОДІЯ НА РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ МІЖ ТУРЕЧЧИНОЮ ТА УКРАЇНОЮ.

3.1. Аналіз туристичних потоків Україна-Туреччина.

Після того, як туристичний сектор Турецької республіки почав набирати обертів та залучати туристів з усього світу (включаючи українських), влада та міністерство з туризму почали приділяти більше уваги та удосконалювати туристичну галузь загалом. Туреччина вирішила позиціонувати себе найкращою країною світу з оздоровчого туризму.

Туристична сфера країни, що планує залучати велику кількість іноземних туристів повинна мати високорозвинуту транспортну систему, зокрема й систему повітряних сполучень з країнами-донорами туристів. У період з 2003 по 2014 рр. кількість аеропортів у Туреччині зросла до 52 з 26, тоді як національний перевізник Turkish Airlines, розширив список напрямків до 280 країн. Крім того, у 2007 році уряд розпочав розвиток галузі, що відображено у Стратегія 2023, де передбачені стимулювання інвестицій до даної сфери.

Вже до 2015 року Туреччина стала одним з найпопулярніших туристичних напрямків у світі. Частка Туреччини у світових в'їзних туристичних потоках зросла з 1,5 % на початку 2000-х років до приблизно 3% у 2015 році. За цей період кількість іноземних туристів зросла втричі й досягла 36 млн. чол. В основному це було зумовлено відвідувачами, які приїжджають з метою подорожей та розваг, збільшення кількості ділових візитів і шопінг-турів.

Значна частина збільшення туристичних прибутків за останнє десятиліття припадає на країни, що розвиваються. У 2015 році трійка країн за кількістю туристами була наступною: Німеччина (5,6 млн), Росія (3,6 млн), Великобританія (2,5 млн), а Україна вже тоді нарахувала понад 800 тис. українських туристів на турецьких територіях. Станом на 2015 рік вартість добового харчування на туриста був порівняний з Єгиптом і приблизно на 10-15 % був нижчим.

Проте, наприкінці 2015 року росія ввела обмеження та санкції на чартерні рейси і продаж туристичних турів до Туреччини. Це пов'язано з порушенням повітряного простору Росії Туреччиною, після того як турецькі ВПС збили Су-24 Росії.

Вже в 2016 році кількість іноземних туристів різко скоротилася через зростання проблем безпеки та обмеження подорожей. Відповідно до світової тенденції та регіональної динаміки кількість інцидентів у Туреччині різко зросла за останні кілька років. Згідно з Глобальною базою даних про тероризм, в загальна кількість зареєстрованих атак у 2015 році перевищила 400 (у порівнянні з середньою кількістю 70 у (2010–2014)), включаючи щонайменше 40 випадків у ключових туристичних регіонах.

У січні-вересні 2016 року кількість туристів з Європи скоротилася більш ніж на 30 відсотків і з Росії більш ніж на дві третини. Це сприяло скороченню експорту приблизно на 30%, транспортні послуги, а також негативний вплив на сектор харчування та розміщення.

Тому, Туреччина взялась за налагодження зв'язків з Україною та іншими країнами-сусідами, щоб стабілізувати ситуацію з туристичними потоками. Українських туристів в 2016 році вже стало 1 млн 250 тис. осіб., що значно покращило ситуацію з туризмом.

Зняття бар'єрів для прибуття туристів, покращення загального сприйняття країни, та нормалізації безпекової ситуації також сприяли зростанню сектору туризму. Тому, в період 2017-2018 р. чисельність туристів з України, які приїхали на відпочинок до Туреччини дещо зросла та становила 1 млн. 387 тис. осіб. Туреччина мала найбільш відкриту візову політику з-поміж країн Середземноморського регіону.

За перші п'ять місяців 2019 року кількість міжнародних туристів у Туреччині зросла на 11,3%, порівнюючи з минулим роком і досягла 12,76 мільйона осіб. У Туреччині також спостерігається зростання кількості туристів з України, які прямують з-за Чорного моря., їх налічувалось 1.2 млн. З кожним роком цифри зростають, досягаючи рекордних 1 млн. 547 тис. осіб.

З огляду на безвізовий режим і можливість в'їзду в Туреччину лише за посвідченням особи, а також збільшення прямих рейсів позитивно вплинули на в'їзний туризм українців до Туреччини.

Наприкінці 2019 року негативним чинником став COVID-19, що значно знизило туристичний потік по всьому світу, в тому числі Туреччини. Проте, українські туроператори наголошували, що українські туристи можуть їздити за межі готелів, між регіонами- достатньо мати з собою тільки документи.

Зазвичай до Туреччини щорічно приїжджає близько 150 мільйонів українських туристів: це найпопулярніший напрямок, куди прямують туристи України, про що свідчить статистика туроператорів. З 2020 по 2021 рік через «коронавірус» це число дещо зменшилося, але Туреччина мінімізувала карантинні обмеження для туристів України, і завдяки цій причині її відвідали понад 100 мільйонів українців.

Після двох років COVID-19 Туреччина покладала значні надії на літо 2022 року і на 42 мільйони туристів загалом та 35 мільярдів доларів доходу. Сподівались також на рекордні прибуття й з України, однак Росія напала на Україну, тому туристичні мандрівки з боку України значно зменшились. Туристи з обох країн, зокрема з Росії та України, підтримували турецький туристичний сектор протягом неблагополучних 2020 та 2022 років. Тому, через війну в Україні та санкції в Росії цей сектор може втратити мільярди доларів.

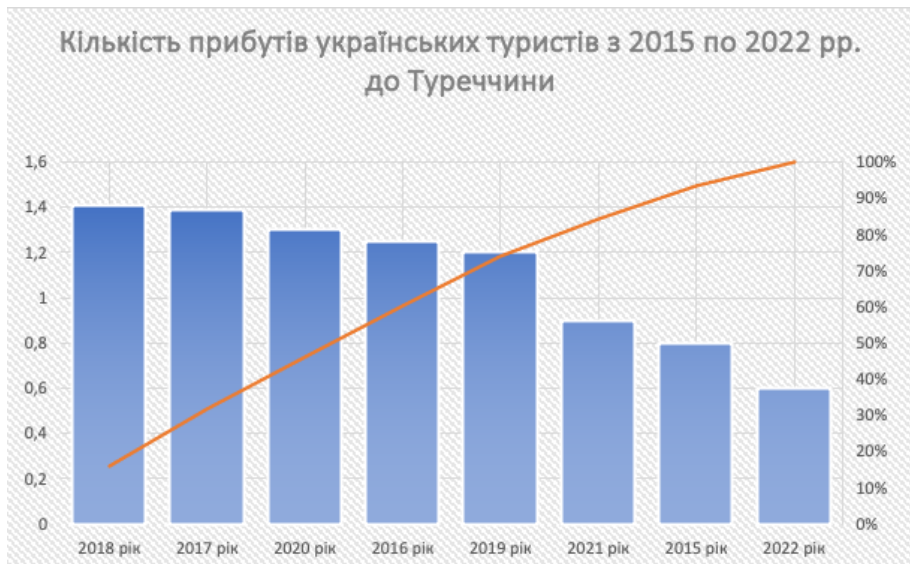

Рис. 3.1. Кількість прибуттів українських туристів з 2015 по 2022 рр. до Туреччини.

Виходячи із статистичних даних за 2015-2022 рр., найбільше українців приїхало до Туреччину в 2016 (відновлення звичного життя на заході України після анексії Криму та інших бойових дій на сході 2014 року) та 2018 роках (до коронавірусний час). З 2019-2022 рр. кількість туристів значно зросла через воєнні дії на території України.

За даними Турецького статистичного інституту (ТУІК): 85% громадян України їздять до Туреччини для огляду визначних пам'яток, розваг, спорту, відпочинку та культурних заходів, 7,3% громадян України здійснюють цю поїздку, щоб відвідати родичів і друзів, у той час як показник бізнес-мандрівників склав 4,4%, 4,6% - їздять з метою шопінгу.

Рис. 3.2. Ціль подорожей громадян України до Туреччини.

Згідно з результатами Турецького статистичного інституту опитування українських туристів, які прибули на відпочинок до Туреччини- середні витрати приїжджих українських туристів з 2010-2017 рр. становлять близько 600 доларів за особу, 2017-2022 рр.- 1000 доларів за особу. Найбільше туристів із України відвідують Туреччину в літній період- травень-серпень та «оксамитовий сезон»- вересень та початок жовтня.

Найвідомішими турецькими туристичними напрямками за останні роки для українців стали : Анталія, Мугла, Стамбул, Ізмір, Айдин.

77% українців надають перевагу відпочинку в Анталії через вигідну та доступну систему «все включено», зручні чартерні рейси та низькі ціни на туристичний продукт. 11% - Муглі через помірні ціни на готелі, послуги харчування, які підходять для різних класів населення України.

Після Мугли найпопулярнішим напрямком для українців є Стамбул- 7%. Українців відвідують через популярні туристичні пам'ятки, релігійні вподобання та шопінг туризм.

За Стамбулом послідував Ізмір - 1,67% і Айдин 0,98%. Характеризуються історичними пам'ятками античної цивілізації.

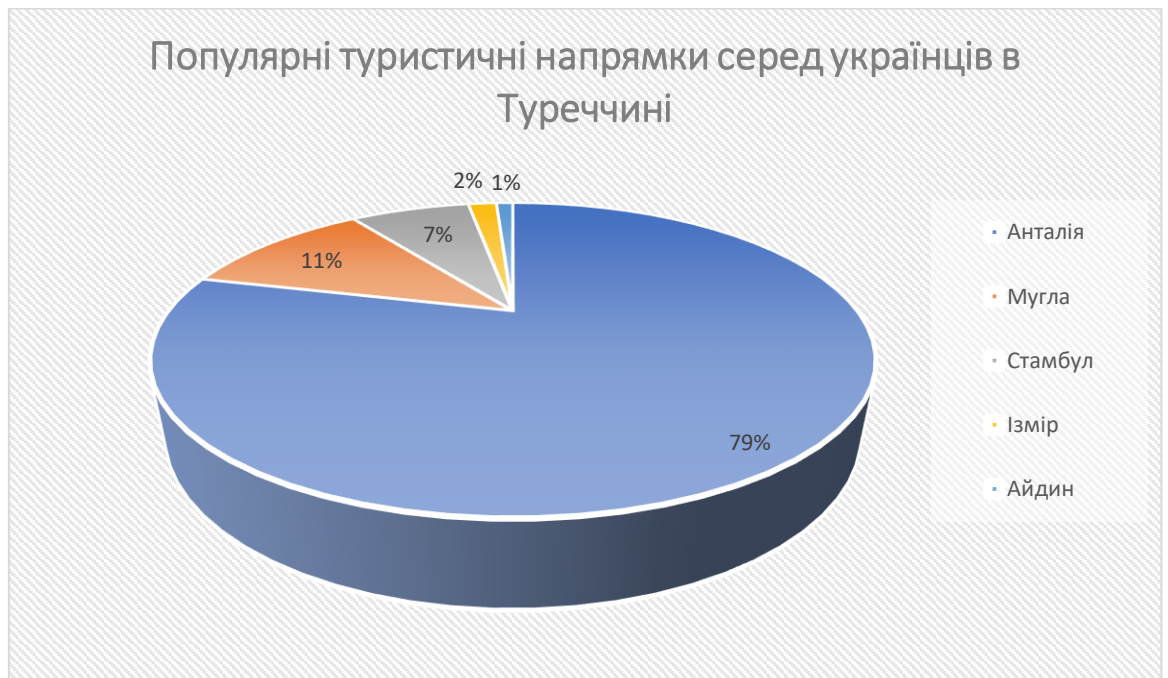

Рис. 3.3. Популярні туристичні напрямки серед українців в Туреччині.

Туристичні потоки-Туреччина – Україна. Впродовж 2006 по 2019 рр. спостерігається поживлення туристичних потоків з Туреччини до України. Це характеризується кількома чинниками: діловим та бізнес туризмом (велика кількість турецьких підприємств діють на території України), навчання, працевлаштування, імміграція (постійне місце проживання), економічна співпраця (імпорт, експорт, енергетика, торгівля), культура, спорт, релігія (табл.3.3.).

2019-2022 характеризується значним зменшенням потоку туристів через коронавірус та вторгнення росії на територію України.

Табл. 3.4. В'їзд громадян Туреччини в Україну з 2006 по 2022 рр.

Рік	Кількість туристів, тис. ос.
2006	61892 тис.
2007	79856 тис.
2008	79438 тис
2009	69078 тис.
2010	66110 тис.
2011	76363 тис.
2012	117152 тис
2013	151706 тис.
2014	116302 тис.
2015	140691 тис.
2016	199618 тис.
2017	270695 тис.
2018	322876 тис.
2019	29645 тис.
2020	230654 тис
2021	440447 тис
2022	19567 тис

Серед українських міст, куди прямувала найбільша кількість туристів з Туреччини до війни були наступні: Київ, Львів, Одеса, Херсон, Харків, Українські Карпати (Буковель), Закарпаття. Привертають увагу туристів і Чорнобильські тури. Туристи з Туреччини особливо цікаві місцями, які проливають світло на спільну історію України та Османської імперії. Османський вузол простягається від Одеси до Аккермана і включає такі історичні місця, як Каменче та Хотин.

Загалом можемо виділити такі популярні напрямки відвідування України для турецького туриста:

1. Львів. Історичний центр Львова та вул. Юрія входить до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Львів також є одним із найкращих міст Східної Європи з точки зору культури харчування. Місць, які варто відвідати у Львові, незліченна кількість;
2. Чернівці. Чернівці – унікальне місто, де в австрійській архітектурі поєдналися румунські, турецькі та українські мотиви. Головною визначною пам'яткою цього міста є Чернівецький університет (1882 р.), який місцеві називають «українським Гогвортсом». У минулому будівля служила резиденцією митрополитів Буковини і Далмації. Зараз ця чудова споруда внесена до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО і щодня приймає сотні туристів;
3. Почаїв. Почаїв є важливим напрямком для православних християн;
4. Карпати. Яремче, озеро Синевир, гора Говерла, Закарпаття;
5. Гірськолижні курорти Буковель та Драгобрат;
6. Київ. Історичний центр міста;
7. Печери Тернопільщини. Кришиталева, Оптимістична печери;
8. Харків. Історичний центр;
9. Одеса. Історичний центр.

Під час пандемії Covid-19 процес вибору місць для відвідування та подорожі туристами різко змінився та постала більш гостро. Найбільше туристам з Туреччини полюбився Львів.

У 2019 році Львів відвідали близько 2,9 млн. туристів, що на 10 % менше, ніж у 2018 році. Із них близько 520 тис. – із Туреччини. Це пов'язано зі спалахом пандемії COVID-19.

У 2020 р. ситуація різко погіршилась через ряд заборон перетину кордону, обов'язкова вакцинація чи ПЛР-тестування. Приїхало близько 800 тис. туристів, із них – лише 230 тис туристів із Туреччини.

За даними з розміщення, у 2021 році Львів відвідало 1,5 мільйона туристів (440 тис з яких із Туреччини), що вдвічі більше, ніж у 2020 році, але на 40% менше, ніж у допандемічний 2019 рік. Такий приріст, порівняно з 2020 роком пояснюється вакцинацією більшості населення світу, легший перетин кордону, хороші ціни на відпочинок (середня вартість туриста у Львові становила 94 євро на добу).

У 2022 році значне скорочення туристичних потоків із Туреччини сталось через вторгнення Росії на території України. Приїхало близько 19 тис. туристів, із них тільки 8 тис. з Туреччини.

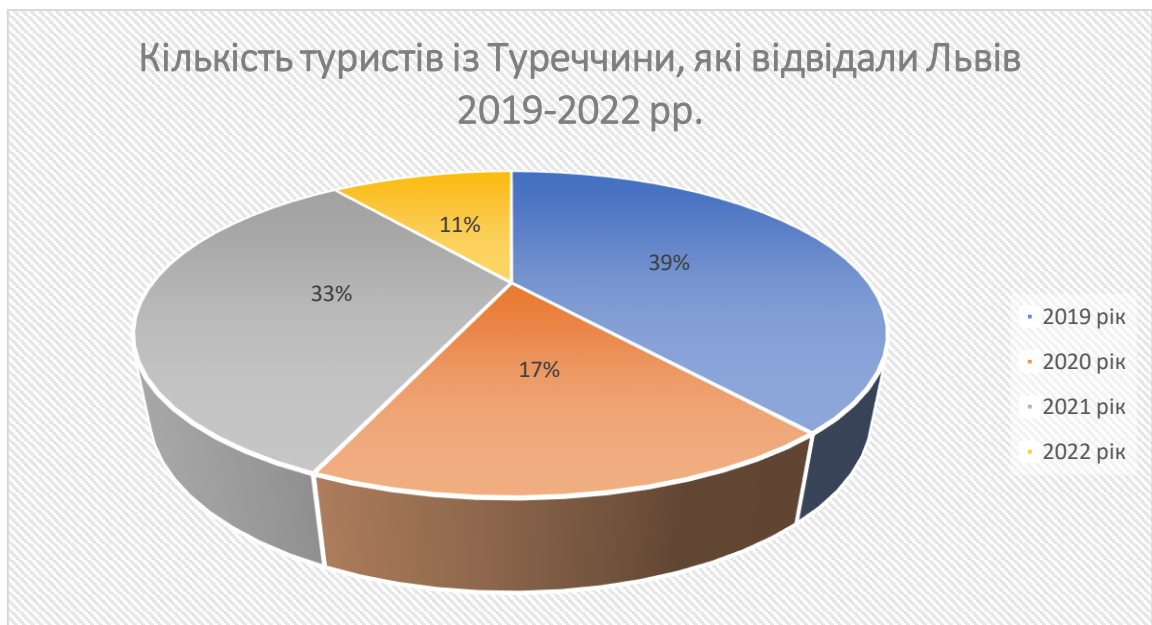

Рис. 3.5. Кількість туристів із Туреччини, які відвідали Львів 2019-2021 рр.

Порівнюючи дані про розміщення, Державну прикордонну службу України в Міжнародному аеропорту «Львів» імені Данила Галицького та відвідувачів туристичних інформаційних центрів (аеропорт, вокзал, центр), можна сформулювати список 10 країн, з яких найчастіше подорожували до Львова.

До нього входять: Україна – 41%, Туреччина – 25%, Польща – 14%, США, Німеччина, Саудівська Аравія- 10%, Італія, Великобританія, Росія та Білорусь-10%.

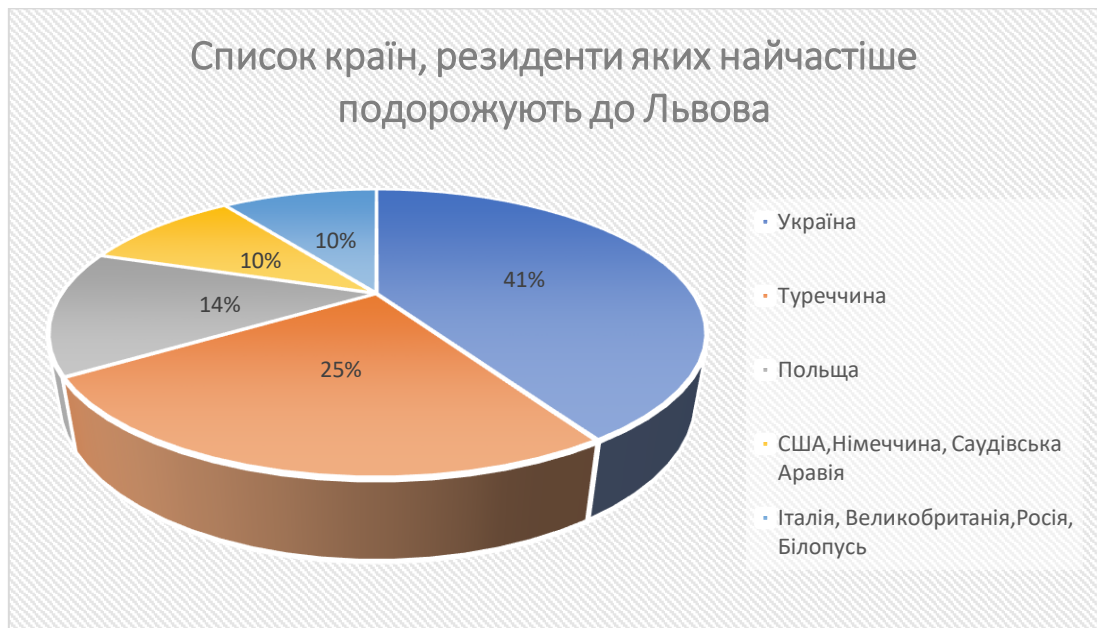

Рис. 3.6. Список країн, які найчастіше подорожують до Львова

Туристи з Турецької республіки повертаються до Львова через: атмосферу, ціни на товар та послуги, гостинність мешканців, якість їжі та її різноманітність, включений до списку ЮНЕСКО та має понад 2500 історико-архітектурних ресторанів та пам'яток. Але, також, причиною чому туристи Туреччини повертають до України- це секс-туризм.

Практично всі погоджуються, що більшість турецьких туристів приїжджає з метою секс-туризму. Навіть авіакомпанії, які літають в Україну, намагаються залучити клієнтів, акцентуючи увагу на нічному житті у своїй рекламі. Однак є й ті, хто не може знайти в Туреччині те, що шукає, і приїжджає одружуватися на «блондинках» українках.

Відомо, що Україна приваблює велику кількість туристів для секс-туризму, особливо в останні роки. Причинами цього називають бідність та організовані місцеві злочинні організації.

Причиною цьому є безвізовий режим та туристи із Туреччини повинні отримувати шенгенські візи для в'їзду в багато інших європейських

країн. Тепер турист, навіть маючи турецьке посвідчення особи (паспорт необов'язковий) може відвідати Україну. Авіаквитки з Туреччини в Україну дуже дешеві, особливо якщо квитки куплені в Pegasus Airlines.

Авіакомпанія Pegasus, яка пропонує дешеві квитки тим, хто обирає Україну для подорожі, рекламує Україну на своєму веб-сайті, кажучи: «Країна особливо підходить для мандрівників, які хочуть вирушити в нічні розваги за доступними цінами».

Одна з причин, чому люди зараз приїжджають частіше, ніж у минулому, полягає в тому, що нинішня гривня зробила країну найдешевшою в Європі після війни з Росією; та іншою причиною, особливо для турецьких відвідувачів, є політична криза після розбиття російського бойового літака на сирійському кордоні Туреччини турецьким солдатом. Тому Росія скасувала безвізовий режим з Туреччиною та деякі туристи перенесли свій візит в Україну. Тож, секс-туристичний бум насправді спричинений Росією (українсько-російська війна та російсько-турецький конфлікт).

3.2. Розробка туру вихідного дня «Колоритна спадщина давньої Османської імперії»

Група: 15 людей

Загальна вартість туру за 1 особу: 479 €

У вартість туру входить: авіаквитки з ручною поклажою, проживання у готелях, харчування- сніданки, вечері, гід-перекладач, трансфер в аеропорт та назад, піша та автобусні екскурсії.

Програма туру

1 День. Трансфер з України до Туреччини.

5:00 Трансфер з Чернівців до Румунії (Сучава) (30€ за особу)

8:45 Виліт до Туреччини (Стамбул) (120 € за особу)

13:10 Приліт до аеропорту Стамбула

13:30 Переїзд у готель «Dosso Doss». Заселення та вільний час.

2 День. Піша екскурсія історичним містом Туреччини.

9:30-17:00. Початок та кінець ескурсії.

Ключові історичні місця для відвідування:

1. Топкапи Палац та Гарем (вхід 25 €, час перебування: 1,5 год)
2. Айя Софія палац (тепер мечеть) (15€, час перебування: 1 год)
3. Майдан Султанахмет (вхід вільний, час перебування разом із пішим ходом 1 год 20 хв)
4. Блакитна Мечеть Султанахмет (вхід вільний, час перебування разом із пішим ходом 1 год 10 хв)
5. Цистерна Базилика (Підземні водосховища) (5 €, час перебування разом із пішим ходом: 2 год 20 хв)

17:00- вільний час

18:30- повернення до готелю «Dosso Dossi»

19:00- вечеря в ресторані готелю

День 3. Екскурсія автобусом.

9:30-17:00. Початок та кінець ескурсії.

Ключові історичні місця для відвідування:

1. Мечеть Сулейманіє Джамі (мавзолей Султана Сулеймана і Хюррем Султан)
2. Vefa Vozacisi (чай, кава, турецький обід)
3. Палац Долмабахче (палац останній султа) (вхід 15 €)
4. Мечеть Ортакой або Велика мечеть Меджидіє

17:00- вільний час на покупку подарунків у торговому центрі

18:30- повернення до готелю

19:00- вечеря в ресторані готелю

Табл. 3.7.

Калькуляція туру

Трансфер: Чернівці-Сучава, Сучава-Чернівці	За 1 особу: 60€
Вартість проїзду (літак в 1 сторони)	За 1 особу: 250 €
Вартість проживання: 2-місний номер (у вартість включені сніданки та вечері)	За 1 день: 50 €
Екскурсійна програма:	
1 екск. Топкапи Палац та Гарем, Айя Софія палац, Майдан Султанахмет, Блакитна Мечеть Султанахмет, Цистерна Базилика	За 1 особу: 25 €, 15 €, 5 € = 45 €
2 екск. Мечеть Сулейманіє, Палац Долмабахче, Мечеть Ортакьой або Велика мечеть Меджидіє	За 1 особу: 15 €
Страхування	1 € в день
Послуги гіда - перекладача	За 1 особу: 3€

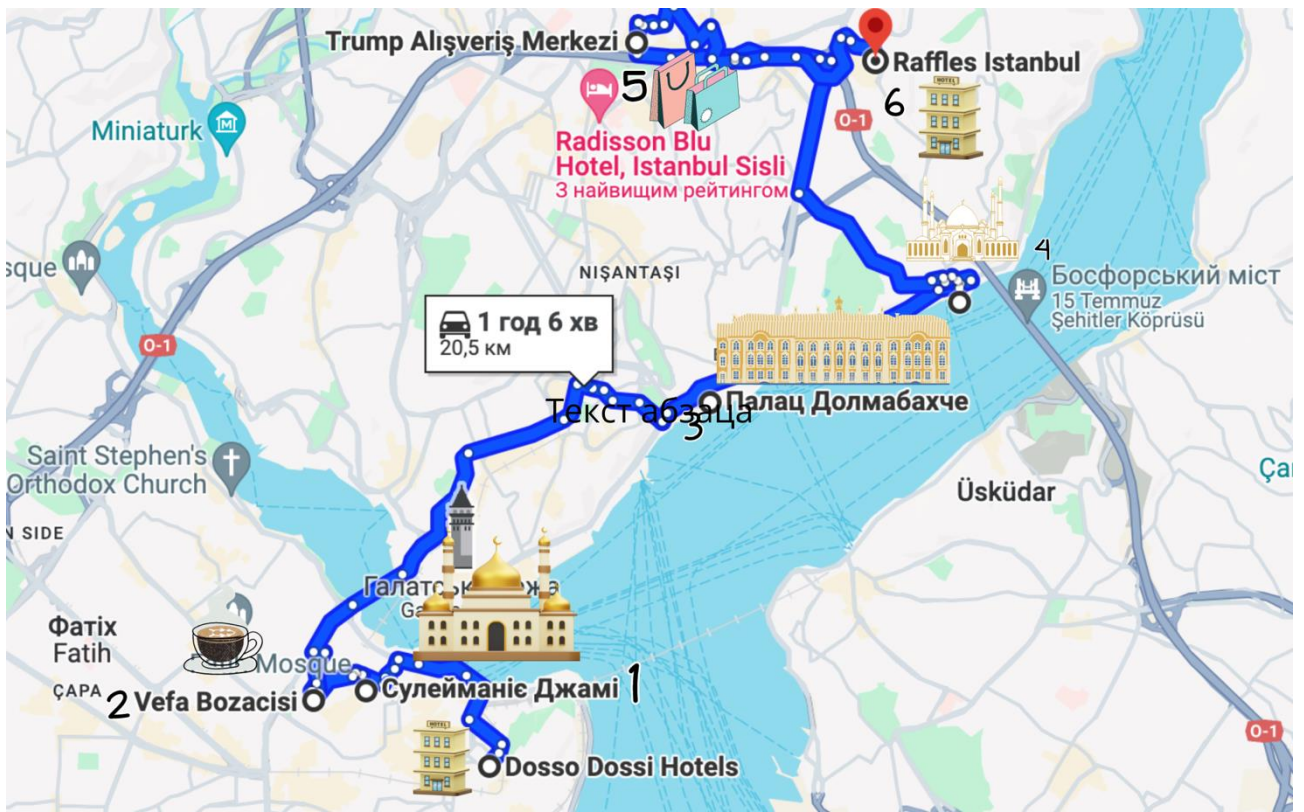

Рис. 3.8. Картосхема пішого маршруту екскурсії. День 2.

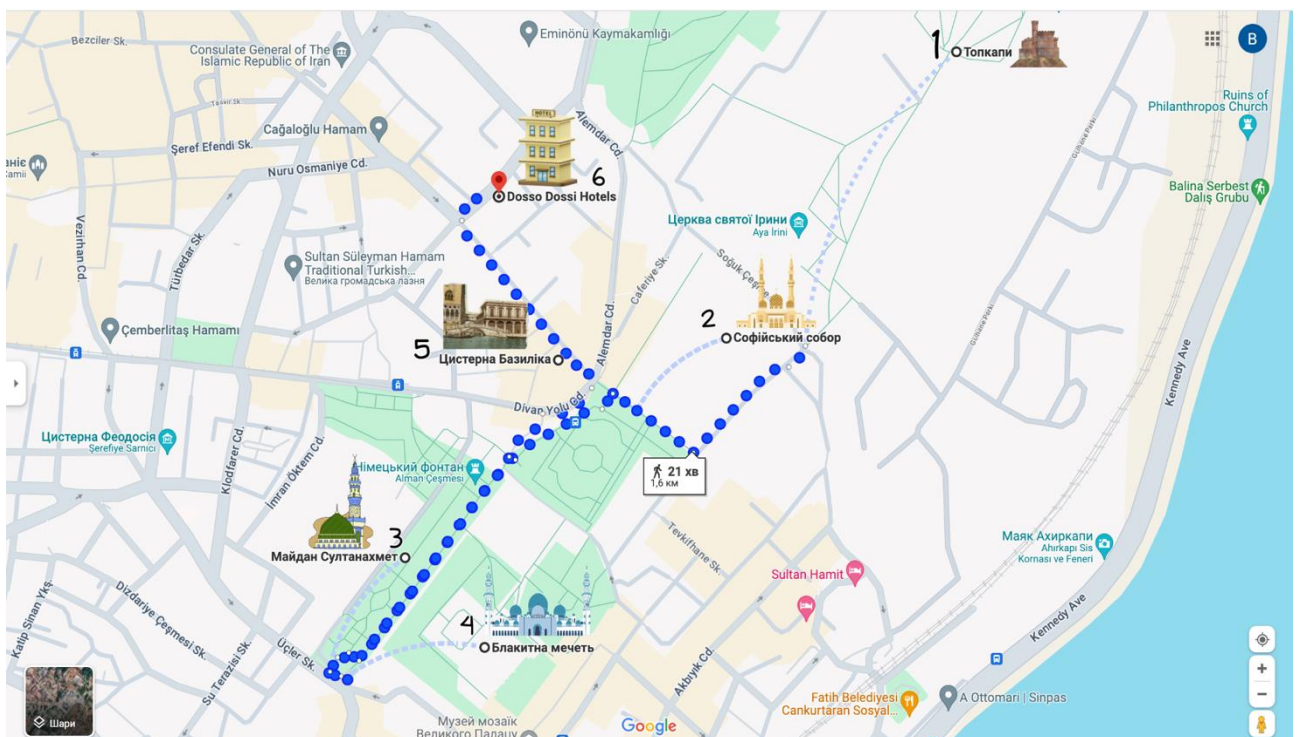

Рис.3.9. Картосхема автобусного маршруту екскурсії. День 3.

3.3. Співпраця України та Туреччини на туристичному ринку.

Як і інші країни, Туреччина приділяє значну увагу розвитку туризму з огляду на його внеску в економіку країни. Туризм для Туреччини став найбільшим прибутковим потоком та сектором ще в 1980-х роках, що дало змогу країні конкурувати з сусідами в регіоні та іншими країнами світу.

Тісна співпраця Туреччини та України почалась ще з 1992 року та продовжується і до сьогоднішнього дня. У 1993 році ратифіковано «Угоду про дружбу і співробітництво між Турецькою Республікою та Україною».

Відносини між двома країнами були виведені на рівень стратегічного партнерства за допомогою механізму Стратегічної ради високого рівня (YDSK), створеного у 2011 році. З 2017 року між Туреччиною та Україною запроваджено безвізовий режим та поїздки з посвідченнями особи.

Оскільки, найбільше туристичних потоків до Туреччини саме з України та Росії, після вторгнення на територію України 2014 році Російською Федерацією, Туреччина підтримала Україну та почала співпрацювати з нею. Нестабільні відносини Туреччини із Росією зіграли на користь зміцнення партнерства, в силу спільних міркувань та торговельних інтересів. Задля зручності туристичного співробітництва між Україною та Туреччиною, було підписано в 2021 році меморандум про спільні наміри щодо прав та безпеки туристів між Україною та Туреччиною.

Ця угода мала на меті дещо спростити правила перетину кордону для громадян, як України, так і Туреччини, збільшити кількість авіарейсів між країнами, розширити доступність українських та турецьких аудіогідів, що сприятиме поглибленню культурних відносин, а також інвестувати в туризм та курорти; посилення туристичної безпеки, підвищення якості туристичних послуг та захисту прав туристів, запозичення турецького досвіду щодо поліпшення стандартів якості, зокрема у сфері сертифікації готелів та підвищення сервісу, розширення присутності українських телеканалів у турецьких готелях.

Також, Україна нарощує співпрацю з Туреччиною. Опрацьовуються шляхи активізації взаємовигідного співробітництва у сфері туризму, зокрема, розширення морського та повітряного сполучення (організовується додаткові рейси на популярні маршрути вихідного дня). Україна та Туреччина добиваються взаємного визнання майбутніх медичних сертифікатів, які розробляються в Європейському Союзі- це допоможе значно збільшити потік туристів між країнами під час пандемії.

Також, туризм в Туреччині є одним із секторів, які дуже постраждали від Covid-19, які значно впливають на економіку. Постраждала вся туристична індустрія Туреччини.

Кількість українських туристів, які відвідали Туреччину у 2018 році, досягла 1 млн 386 тисяч.

Надії на відновлення туризму в Туреччині після пандемії COVID-19 зменшились з моменту початку вторгнення Росії в Україну. Зупинився попит на літні бронювання та відповідно ніякого відновлення в 2022 році на турецький туристичний продукт не буде.

Щорічно на турецькі курорти літають мільйони росіян і українців, але очікується, що цьогорічні показники будуть значно нижчими за попередні значення і. Наразі, понад 30 країн закрили свій повітряний простір для Росії. Повітряний простір над частинами України, Молдови та Білорусі також залишиться закритим. У короткостроковій перспективі це може означати скасування рейсів або зміну авіакомпаній.

Туристичний потік припиняється в Росії та Україні, тому Туреччина вирішує просувати альтернативну країну – Німеччину та її туристів. Проте, ціни на нафту підніматимуться вище 110 дол., і тим самим ціни на подорожі будуть значно дорожчі.

Починаючи з 2000 року, сектор туризму пережив значне зростання та зміни, що відображаються в економічній та політичній перебудові країни. Туреччина стала привабливим напрямком завдяки поєднанню конкурентоспроможних цін і ряду привабливих ресурсів (включаючи

класичне пляжне місце в поєднанні з потужним продуктом спадщини та культури. Тому, щоб більше залучити українських туристів до відпочинку, Туреччина здійснює маркетингову туристичну політику щодо України:

1) Туреччина підвищує нові інвестиції в транспорт і розміщення, включаючи додаткові внутрішні та зовнішні рейси для українців. Тим самим, заохочує дешево подорожувати всередині країни.

2) Турецька традиційна культура включає одну з найкращих кухонь світу, ремісничі галузі, такі як виготовлення килимів, ткацтво та хутро. Проводяться безкоштовні екскурсії, безкоштовне дегустування виробів турецької кухні та інше.

3) Туреччина також пропонує потужний широкий спектр народних та традиційних культурних свят. Влаштовує фестивалі, конкурси, спортивні змагання для заохочення інтересу українських відвідувачів та задля більшого доходу з боку Туреччини.

4) Розвиток медичного туризму, надання українцям страховки здоров'я під час відпочинку, розроблення унікальних страхових пакетів від COVID-19

5) Виділення коштів на рекламу в Україні, для заохочення більшості туристів

6) Підписання Меморандуму про взаєморозуміння. Обмін досвідом в організації та реалізації програм, спрямованих на розвиток та просування України як цікавої туристичної дестинації (як в'їзного, так і внутрішнього туризму); організація та проведення семінарів, лекцій та тематичних досліджень з метою подальшого вдосконалення знань у сфері туризму; співпраця та підтримка у проведенні туристичних заходів; обмін досвідом щодо впровадження інноваційних інформаційних технологій.

7) Підтримка і стимулювання розвитку підприємницької активності в індустрії гостинності, через встановлення преференцій, бюджетних субсидій, податкових канікул, пільгового кредитування, вирішення проблеми сезонної і територіальної нерівномірності туристського потоку.

Висновки до 3 розділу

Характеризуючи туристичні послуги між Туреччиною та Україною можна зробити висновки, що українські туристи найчастіше виїжджають за кордон саме до Турецької республіки у вигляді відпочинку, шопінг-турів, налагодження бізнесу та відвідування родичів.

Виходячи із статистичних даних Україна лідирує по туристичних потоках до Туреччини через: вигідні та доступну систему «все включено», зручні чартерні рейси, низьенькі ціни на туристичний продукт, помірні ціни на готелі для різних класів населення.

Загалом Україна теж цікава для Туреччини своїм історичним спадком та унікальною архітектурою, доступним відпочинком та, на жаль, секс-туризмом.

Україна нарощує співпрацю із Туреччиною навіть попри складні часи спалаху пандемії та війни та здійснює достатньо вагому маркетингову туристичну політику: підвищує нові інвестиції в транспорт і розміщення, включаючи додаткові внутрішні та зовнішні рейси, підтримка і стимулювання розвитку підприємницької активності в індустрії гостинності, через встановлення преференцій, бюджетних субсидій, податкових канікул, пільгового кредитування, вирішення проблеми сезонної і територіальної нерівномірності, виділення коштів на рекламу в Україні, для заохочення більшості туристів, розвиток медичного туризму, надання українцям страховки здоров'я під час відпочинку, розроблення унікальних страхових пакетів від COVID-19.

IV. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ ТУРЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ.

4.1. Основні напрямки взаємодії туристичних ринків Туреччини та України

Туреччина визнала незалежність України в 1991 р. Відносини дипломатичного характеру між двома країнами були встановлені в 1992 р., а відносини між Туреччиною та Україною партнерського характеру набули після створення Стратегічної ради високого рівня (HLSC)

Для зміцнення економічних і гуманітарних відносин між Туреччиною і Україною також був введений безвізовий режим.

Обсяг товарообігу між Туреччиною і Україною в 2019 році склав 44,8 мільярда доларів. США. Інвестиції близько 600 турецьких компаній, що працюють в Україні, еквівалентні 30 мільярдам доларів США (включаючи інвестиції через треті країни). Загальна вартість проекту, здійсненого турецькою будівельною компанією, становить 628 000 доларів.

Туризм є важливою сферою співпраці між Туреччиною та Україною. Кількість українських туристів, які відвідали Туреччину в 2019 році, становить 10060 мільйонів.

Туреччина має посольство в Києві, Генеральне консульство в Одесі, Почесне консульство в Сімферополі (вільному) і Харкові. Україна має посольства в Анкарі, консульства в Стамбулі та Анталії, Почесні консульства в Мерсіні (вакантно), Ізмірі (вакантно), Бурсі, Чанаккале, Даламані.

Україна і Туреччина зміцнюють співпрацю в сфері туризму. Але це не випадково, бо велика кількість українських туристів, які відвідали Туреччину під час пандемії, були з України.

Туреччина і Україна зараз тісно співпрацюють, запустивши програму сертифікації туризму безпечного під час глобальної туристичної кризи,

викликаного глобальним спалахом COVID-19. Україна, яка в 2020 році відвідує майже 100 мільйонів туристів, входить в топову 4-ку країн за кількістю туристів, які відвідують Туреччину.

В ході переговорів, які відбулися 27.04.2018 в турецькому місті Анталія, між двома країнами була досягнута домовленість про забезпечення безпеки туристів, захист їх прав і законних інтересів, а також підвищення якості туристичних послуг.

Представники України та Туреччини оголосили про спільну декларацію про наміри щодо співпраці у сфері дотримання прав та безпеки туристів.

Угода спрощує правила прикордонного транзиту для громадян обох країн, забезпечуючи при цьому безпечне пересування під час пандемії COVID-19. Згідно з угодою, Туреччина і Україна будуть обмінюватися інформацією про систему вакцинації.

Спільна декларація про наміри, підписана в Анталії Олександром Ткаченком і Мехметом Нурі Ероєм, дозволяє збільшити кількість регулярних і чартерних рейсів між двома країнами, а також збільшити потік взаємних туристів.

Згідно з підписаною декларацією про наміри, Сторони співпрацюватимуть в організації спільних дослідницьких та інформаційних поїздок для представників туристичного ринку, засобів масової інформації, блогерів та журналістів з метою популяризації туристичних напрямків в обох країнах.

Україна організовує візити експертів для обміну досвідом щодо класифікації та стандартів якості готелів у Туреччині. Також сприятиме розробка спільного плану співпраці між туристичними агентствами двох країн.

Згідно з угодою, Україна і Туреччина будуть розвивати співпрацю в залученні інвестицій в туристичний і курортний сектор. про інвестиції.

Обидві сторони також перевіряють наявність українських каналів у турецьких готелях за допомогою туристичних аудіогідів українською та турецькою мовами

4.2. Аналіз туристичних потоків Україна-Туреччина на прикладі Чернівецької області

Аналізуючи ринок туристичних послуг, у порівнянні з 2000 до 2022 року кількість туристичних операторів та агентів збільшилась. Однак цей показник постійно коливається через політичну нестабільність та інші дестабілізуючі фактори. Динаміка розвитку туристичної інфраструктури в Чернівецькій області різко зросла з 2000 років, ТО та ТА почали працювати на повну та заохочувати людей до нових країн та нової культури.

Готельні мережі, авіакомпанії, авіаперевізники, туроператори, страхові агенти та банки - ось неповний перелік організацій, які спільно працюють над тим, щоб послуги, які туроператори пропонують споживачам, відповідали найвищим стандартам якості. В Чернівецькій області починаючи з 2007 року налічувалось 90 суб'єктів туристичної діяльності (включаючи ТО та ТА).

Показники почали зростати до 2012-2013 року, оскільки мешканці Чернівців почали довіряти туристичним операторам та агентам свої поїздки. Це характеризувалось платоспроможністю населення та удосконалення туризму загалом.

Складність і нестабільність економічної і політичної ситуації в Україні, анексія Криму і військові дії на сході України з 2014 року зробили негативний вплив на ділову активність компаній. у 2014 р.- відкрилось 68 суб'єктів туристичної діяльності, 2015- 65, у 2016 р.- 66, а у 2017 році- 65.

У 2017 р. порівняно з 2013 р. кількість туроператорів скоротилась на 25,3%, туристичних агентств-юридичних осіб – на 20,4%.

За 2018 р. активність ТО почала дещо зростати- трималися « на плаву» 77 суб'єктів в порівнянні з минулим роком. Це характеризується повністю

відновленням туризму в цілому, ділового туризму та лікувально-оздоровчого в Чернівецькій області.

За 2019 рік в Україні загалом налічувалось 1867 ТО та ТА, а в Чернівецькій області – 79. Це порівняно найвищий показник за минула 5 років. Послугами туристичних організацій області в 2020 р. скористалися 7,8 тис. осіб (усі громадяни України), яким було реалізовано 2,8 тис. туристичних пакетів на загальну вартість 53,0 млн. грн. Проте, у 2020-2021-2022 роках кількість різко зменшилась, оскільки коронавірусна хвиля та війна в Україні не оминула нікого. Агенції масово почали закриватись та закінчувати свою діяльність назавжди.

Вітчизняні туристи у 2020 році за сприяння туристичних організацій виїжджали в 35 країн світу (у 2019 році – 57). Країнами-лідерами з відвідування українцями стали: Туреччина – 2,6 тис., Єгипет – 2,1 тис. та Болгарія – 1,9 тис. осіб.

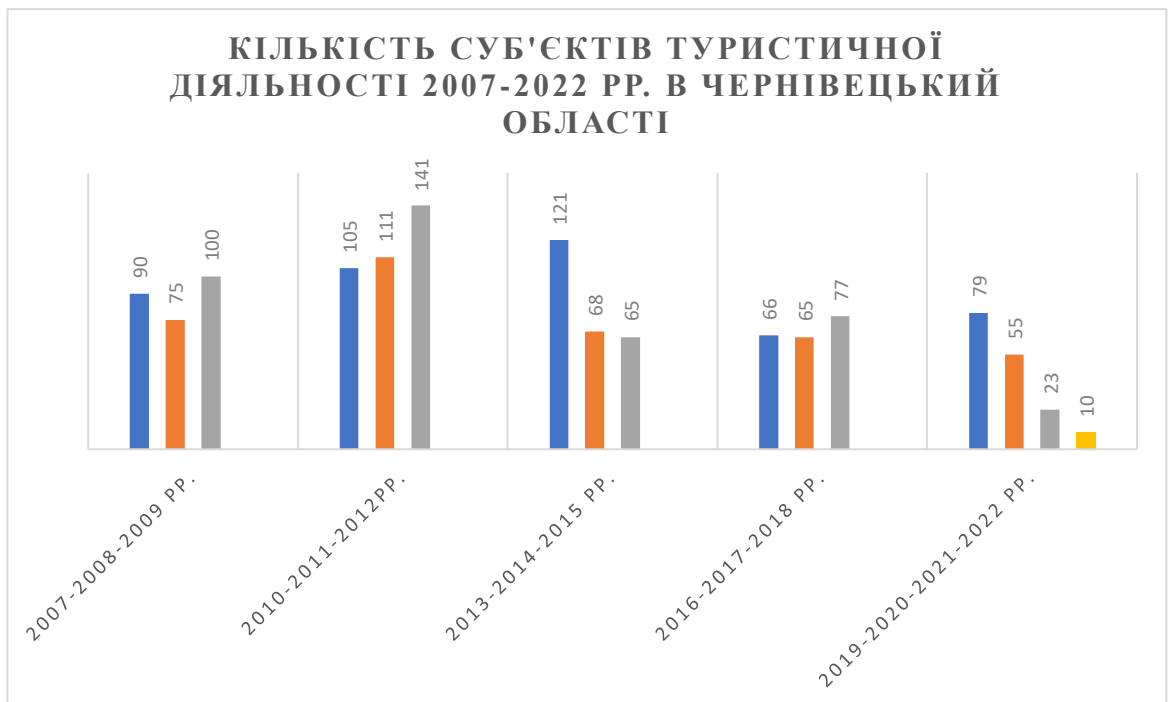

Рис.4.1. Кількість суб'єктів туристичної діяльності 2007-2022рр. в Чернівецькій області.

Починаючи з 2007 року по 2012 рр. кількість суб'єктів туристичної діяльності в Чернівецькій області істотно зросла через великий попит туристів на отримання туристичних якісних послуг та необмеженість поїздок, через збільшення чисельності населення та цікавість суспільства до інших країн.

З 2013 року по 2018 рік кількість суб'єктів туристичної діяльності Чернівців знизилась, через війну на сході України та початок пандемії коронавірусу.

З 2019 року по 2022 рік кількість туристичних суб'єктів Чернівецької області ще більше знизилась через пандемію коронавірусу та вторгнення Росії на територію України.

Туристичні оператори та агенти визначили пріоритетні напрямки мешканців Чернівецької області, також вподобання туристів та мета поїздок.

Таблиця 4.2. Найактуальніші виїзні поїздки мешканців Чернівецької області в країни світу 2001-2006 р.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Туреччина	4005	4278	7765	8148	8451	11126
Болгарія	1504	1256	1375	1810	1772	2335
Італія	1225	1079	924	807	1660	2295
Німеччина	897	2064	2180	375	97	81
Румунія	726	509	850	1019	674	882

Отже, провівши аналіз даних, можна зробити висновки, що туристичний потік виріс з 2000 року до 2006 в 2 рази. Цілі поїздок були різноманітними: відпочинок, оздоровчий туризм, спортивний, діловий туризм та новітній шопінг-туризм. Зростання кількості поїздок пояснюється платоспроможністю населення, інтерес до інших країн та культур, легший перетин кордону, приємні ціни на тури європейських країн із кращим сервісом та удосконалення туризму загалом.

Таблиця 4.3. Найактуальніші виїзні поїздки мешканців Чернівецької області в топ-5 країн світу 2007-2012 р.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Туреччина	13628	15017	16540	17019	19089	22050
Болгарія	3075	4508	6051	8093	9569	13015
Італія	3114	4333	5016	5415	6012	7894
Німеччина	203	315	590	844	1122	2998
Румунія	1005	1213	1670	1540	1899	3067

Отже, провівши аналіз даних, можна зробити висновки, що туристичний потік виріс ще більше з 2007 року до 2012 рік. Цілі поїздок залишились лікувально-оздоровчими, пізнавальними та особливо діловими, оскільки почали розвиватись зв'язки між країнами та їх партнерами.

Таблиця. 4.4. Найактуальніші виїзні поїздки мешканців Чернівецької області в топ-5 країн світу 2013-2019 р.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Туреччина	37650	20478	20234	20356	50679	80564	76894
Болгарія	25467	17796	16456	15678	34965	63785	52943
Італія	9678	7873	8014	7567	15467	22654	26890
Німеччина	3765	3087	3267	3109	5879	7659	7489
Румунія	4908	3889	3976	4098	4356	6890	8908

Зробивши аналіз виїзних поїздок з 2013 р. по 2019 р. можна зробити висновки, що найбільш відвідуваною країною залишилась Туреччина та

Єгипет, Болгарія, Італія, Китай та на останньому місці Румунія. Значний спад туристичних поїздок припадає на 2014-2016 рр. у зв'язку із воєнними діями на сході країни. Вже з 2018 року по 2019 туристичний потік та запити туристів на поїздки збільшились. Мешканці Чернівецької області почали більше відвідувати європейських колоритних країн та країн-сусідів.

Поява туристичних операторів та агентів позитивно вплинула на туристичний потік в Чернівецькій області, оскільки почала вестись постійна реклама та проінформованість туристів на всі послуги, які вони можуть отримати, а також найголовніше - це цінова політика, яка позитивно вплинула на вибір мешканців Чернівців.

Ще на початку розвитку туристичного сектору, туристи самі купували квитки на транспорт, бронювали готелі та обирали не перевірені варіанти відпочинку в тих чи інших місцях. Але з появою туроператорів, туристи більше можуть не хвилюватись за якісь, сервіс та обслуговування готелів, оскільки все це перевірено часом та відгуками. Туроператори та агенти можуть орієнтуватись на різні типи та категорії туристів, відповідно до їхнього статусу, вподобань та платоспроможності. Викуповуючи номери готелів, чартерні рейси по знижках, туристичні пакети коштують набагато дешевше і тому користуються таким великим попитом серед мешканців Чернівців зараз.

Найвищий попит на туристичні поїздки мешканців Чернівецької області діють на: Туреччину, країни Шенгенської зони, Болгарію, Єгипет, Румунію та інші країни.

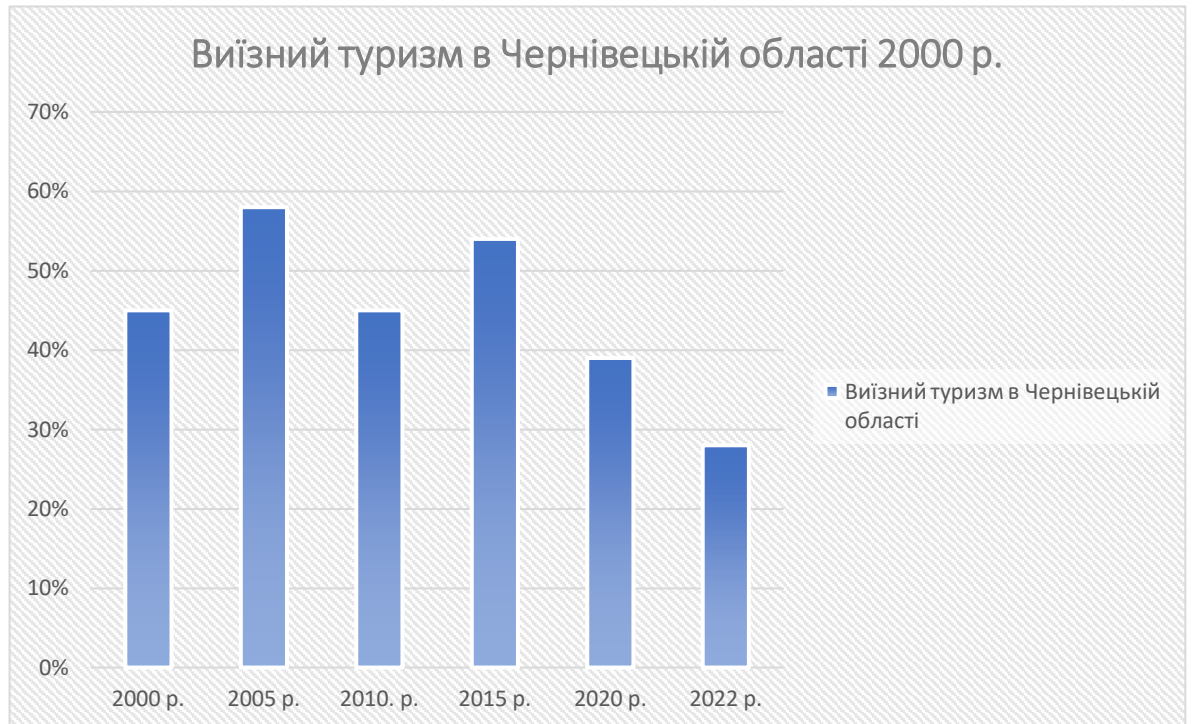

Рис. 4.5. Динаміка розподілу виїзного туризму за напрямком Туреччина 2000-2020 рр.

Спостерігаючи за динамікою виїзного туризму можна зробити висновки, що найбільш відвідуваною країною серед мешканців Чернівецької області була Туреччина.

В період 2005 р. та 2015 р. туристичний потік збільшився до 60%, а з 2020 р. почав знижуватись через воєнні дії на території України.

Туреччина до сих пір залишається лідируючою країною для вихідного туризму Чернівецької області. Це пояснюється співвідношенням «ціна-якість» туристичних послуг, які надають туристичні оператори та туристичні агенти, рівень сервісу та обслуговування українських туристів на турецькій землі, вдале транспортне сполучення, вдале розташування країни та змога поєднати гірську, степову місцевість та пляжі. Попри це все, Туреччина все-таки залишається осередком колоритності історичної та культурної спадщини.

Отже, розглядаючи виїзний туристичний потік в Чернівецькій області можна зробити висновки, що туристичні оператори зробила хороший нахил в

бік Турецької республіки, і не прогадали, оскільки «ціна = якість» дійсно перевершує усі сподівання, а туристичний потік з кожним роком збільшується.

Туреччина лідер серед країн до яких подорожують українці. Більшість віддає перевагу Середземномор'ю (Анталійському узбережжю). Липень і серпень - пік сезону. У цей час ціни на проживання зростають, оскільки Анталія відома своїми розкішними готелями по типу «все включено» та різноманітною архітектурою. 2019 року в Анталію приїхало на відпочинок 165 тис. туристів з України, з Чернівецької області – 27 тис. туристів. Середня ціна для 2 людей на 7 ночей в Аланію близько 800 дол.

Провінція Мугла (Фетхіє, Мармарис, Даламан, Бодрум) прийняла 4,7 тис. українців, з Чернівецької області-3000 тис. туристів. Сезон орієнтується на червень-серпень. Бодрум відомий своїм історичним осередком, а Мармарис своїми ринками та пляжами. Середня вартість для 2 людей на 7 ночей 700 дол.

Також туристи прямують до Стамбулу - 116 тис. відвідувачів, з Чернівецької області яких – 18 тис. Сезон орієнтується на пізню весну-літо-травень-серпень. Стамбул відомий своєю історією, пам'ятками, релігійними осередками та найбільшим ринком. Середня вартість для 2 людей на 7 ночей 600 дол.

4.3. Проблеми та перспективи розвитку туризму в Туреччині

Хоча туризм є однією з найважливіших галузей, що зростають у Туреччині, існує низка проблем, що виникають із довкілля, соціуму та трансформації ринкової економіки.

Основні проблеми в туризмі:

Сезонність та її тиск на навколишнє середовище. Сезонна туристична діяльність призвела до проблем з точки зору економічної та екологічної стійкості. Сезонність негативно вплинула на прибутковість операцій щодо туризму, зайнятість, навколишнє середовище, природні ресурси, а також на місцевих жителів Туреччини.

Останні три десятиліття з розвитком туристичної сфери в Туреччині збільшилось значення захисту природної та культурної спадщини, особливо в

туристичних регіонах. Однак останнім часом, також стрімкий розвиток туризму зашкодив природним та історико-культурним здобуткам Турецькій республіці. Збереження ресурсів, важливе для підтримання туристичної привабливості.

Із проблеми сезонності впливає ще одна проблема – нездатність диверсифікувати туризм. Туризм – це не лише літній туризм. Слід розуміти концепцію альтернативного туризму і диверсифікувати туризм у цьому напрямку.

Надзвичайна концентрація туристичних регіонів призводить до закінчення структурування в прибережних туристичних містах. З цієї причини значні туристичні центри таких як Аланія, Кушадасі почали бойкотувати. Тому, щільність слід враховувати і створювати нові туристичні райони.

Третьою проблемою туристичної сфери послуг є проблема існуючої інфраструктури: стічні води, потреба та брак очищеної води, глибоководне скидання відходів, зберігання твердих відходів, модернізації доріг, аеропортів, туристичного району та поблизу відкриття нових точок туристичної індустрії.

Неправильна конфігурація. У туристичному секторі є багато операторів, які не мають досвіду роботи в секторі та не пройшли жодної туристичної підготовки. Така ситуація безпосередньо впливає на задоволеність споживачів негативно. Оскільки є багато власників закладів розміщення, які не мають нічого спільного з бізнесом. Ці помилки, зроблені повністю з метою заробітку, були серйозною проблемою в туристичному секторі Туреччини.

Через політичну нестабільність та проблеми безпеки, постійні терористичні акти, минулі проблеми із Росією, невдалі перевороти та агресивна рекламна кампанія. Туризм був одним із найбільш постраждалих секторів турецької економіки в останні роки.

Зниження кількості іноземних прибулих до Туреччини було актуальним і сильно вплинуло на економіку країни. За даними Турецького статистичного інституту, у 2014 році кількість приїздів туристів майже досягла 38 мільйонів

одиниць; ця цифра стрімко впала і досягла 25 мільйонів одиниць у 2016 році, як наслідок страху перед міжнародним тероризмом.

Хвиля терактів у 2015 та 2016 роках призвела до різкого уповільнення зростання туристичної торгівлі. Це були ті роки, коли загроза тероризму в Європі була у свідомості всіх. Вони створили відчуття незахищеності, яке було ще гострішим.

Однак, як підкреслюється в останньому кварталному звіті Європейської комісії з питань подорожей, кількість прибулих туристів у 2017 році зростає на 27,7%, частково компенсуючи збитки за попередні кілька років і представляючи найвищі темпи зростання серед європейських країн.

Інші проблеми включають фінансові витоки, коли готелі та інші послуги залучають іноземний капітал, і дефіцит коштів на збереження міських центрів та історичних будівель та пам'яток.

Відсутність маркетингової інформації та нездатність просувати. Ще одна проблема пов'язана із середньорічними показниками заповнюваності та ціни. Туристичні підприємства розглядають проблеми відсутності ефективних маркетингових дій та реклами, просування та маркетингової діяльності з боку держави для залучення нових іноземних туристів.

Також, проблемами туризму в Туреччині є безробіття, високий рівень обігу робочих місць, проблеми зайнятості населення Туреччини.

Для вирішення проблем в туристичній галузі Туреччини потрібно:

1. Підтримувати та просувати зовнішній та внутрішній туризм;
2. Створити організації які повинні виконувати та контролювати необхідні обов'язки для розвитку туризму в країні якомога швидше;
3. Потрібно полегшити митні та обмінні процеси, а у всіх інформаційних бюро відкрити рекламу;
4. Створити готелі, селища для відпочинку та табори, які будуть розвивати туризм;
5. Природні та історичні ресурси слід охороняти та прикрашати, а національні парки використовувати, як належно;

6. Слід збільшити всі види перевезень між Туреччиною та Балканами, Грецією, Італією та Ізраїлем;
7. Туристичний персонал повинен бути освічений належним чином;
8. Їжа, напої та подарунки в туристичних місцях повинні вироблятися на регіональному рівні та організовано їх продавати туристам;
9. Стимулювання інвестицій у туризм має продовжуватися;
10. Щоб зменшити залежність від європейських та російських туристів, цільовими ринками слід обрати китайських та японських туристів. Завдяки цьому можна розпочати туризм на Шовковому шляху.

Унікальним поєднанням багатой спадщини та вигідним розташуванням на трьох континентах, різноманітність пропозицій Туреччини швидко зростає та в процесі перетворення у провідну туристичну точку.

За останні 10 років кількість відвідувачів Туреччини зросла на 115,7%, збільшившись з 17,08 млн. Країна посідає шосте місце за популярністю серед туристів у світі, після Франції, США, Іспанії, Китаю та Італії: вона знаходиться на невеликій відстані від досягнення своєї мети Vision 2023 – піднятися на п'яте місце у всьому світі. Що стосується джерел ринків, Німеччина залишається туристичним ринком номер один для Туреччини, зафіксувавши в 2014 році 5,2 млн. іноземних туристів.

Після проблем із терактами та Сирією, туризм Туреччини зазнав неабияких змін. Тим не менш, протягом останніх років витрати відвідувачів залишались незмінними. Крім того, зниження рівня заповнюваності в Стамбулі в низький сезон викликає занепокоєння у деяких готелів. Але завдяки новому аеропорту, який має значно розширити пропускну спроможність. Туристів, очікуваному зростанню туризму на зустрічах, заохоченнях, конференціях та виставках, а також швидко розширюваному медичному та круїзному сегментах, цей сектор має перспективне майбутнє.

За останнє десятиліття кількість відвідувачів зросла більш ніж удвічі, збільшившись завдяки збільшенню державних ініціатив щодо розвитку галузі, припливу іноземних інвестицій та міжнародних брендів, що виходять на

ринок, і добре розвиненій мережі польотів, розташованій на перетині трьох континентів. В середині країни представлений широкий спектр ринкових підсегментів: від традиційного сегмента сонця, піску та моря до медичного та круїзного туризму.

Турецький туристичний сектор може запропонувати багато, включаючи 11 об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО, 352 пляжі, 19 причалів та 20 полів для гольфу міжнародного стандарту.

Дохід Туреччини. Однією із найбільших перспектив розвивати туризм далі – дохід, який отримує Туреччина. Відвідувачі дозвіллевого сегменту домінують серед туризму, а Туреччина пропонує різноманітний набір історичних та археологічних пам'яток, а також широкий вибір культури. WTTC (Всесвітня рада з подорожей та туризму) встановив, що витрати на подорожі на відпочинок принесли 84,4% прямого ВВП у 2014 році проти 15,6% витрат на ділові поїздки.

Незважаючи на загальне загальне зростання, оператори виділили низькі витрати на відвідувачів як виклик для галузі. Іноземні відвідувачі склали 80,97% доходів від іноземного туризму в 2014 році, а решта – громадяни Туреччини, які проживають за кордоном.

Тим не менш, подорожі та туризм створили 580 000 робочих місць безпосередньо у 2014 році (2,2% загальної зайнятості); До 2025 року WTTC очікує, що туризм створить 915 000 робочих місць у Туреччині, що є великою перевагою для країни.

Готелі. Туристична індустрія тримається на готелях та їхній кількості, вільних ліжок. Дохід від готелів значно впливає на економіку Турецької республіки. Потенціал готелів Туреччини суттєво підвищився. Інвестиції в Туреччину дали поштовх на зріст готельних послуг зросли на 48% між 2005 і 2012 роками, і зараз країна пропонує гостям 715 692 ліжка.

За даними Стамбульської конвенції та бюро відвідувачів (ICVB), Стамбул пропонує 94 000 готельних ліжок та понад 170 чотири- та п'ятизіркових готелів. Значний потенціал існує також за межами Стамбула

(хоча місто часто розглядають як найбільше туристичне місто Туреччини), кількість його готелів відстає від Анталії, яка пропонує понад 400 000 гостьових місць та 260 п'ятизіркових готелів, згідно з даними Міжнародної асоціації конгресів та конгресів (ICCA).

Зростання наявного доходу в країні змушує сім'ї вибирати великі курорти, що включають все, для літніх канікул, що свідчить про значний інвестиційний потенціал.

Діловий туризм. Діловий туризм має значний потенціал у Туреччині, національний авіаперевізник Turkish Airlines пропонує понад 239 прямих прямих рейсів між Стамбулом та п'ятьма континентами, а додаткові 300 міжнародних авіакомпаній обслуговують два найбільших аеропорти в Європі та азійські сторони міста.

За 2014 рік, Стамбул був восьмим за популярністю місцем для проведення конференцій у світі, в 2013 році було проведено 146 міжнародних зустрічей. Місто може приймати заходи до 30 000 людей, пропозиції, включаючи сім спеціально побудованих конференц-центри, три виставкові центри та великий вибір палаців, набережних та конгрес-готелів, що дає велелюбну перспективу Туреччині.

Також Ізмір робить кроки у збільшенні своєї діяльності в галузі ділового туризму. Новий виставковий центр ярмарку в Ізмірі відкрився у 2014 році, площею 80 000 квадратних метрів, а існуючий виставковий центр повинен бути перетворений на менший конференц-центр площею 24 000 квадратних метрів та комплекс для змішаного використання. Міжнародний ярмарок в Ізмірі, найстаріша виставка у Туреччині, має відзначити своє 85-річчя у 2016 році і щорічно приваблює 3 мільйони відвідувачів, у тому числі 40 000 іноземних.

Конференц-центр Ефесу площею 43 000 кв. Метрів відкрився в серпні 2013 року. Ділові мандрівники отримали додаткову туристичну розвідку руїн Ефесу, який зараз розглядається як 12-й об'єкт Світової спадщини Туреччини.

Здоров'я. Маючи висококваліфіковану багатомовну робочу силу та відносно низькі витрати на обладнання та персоналу, сегмент медичного туризму Туреччини має величезний потенціал для галузі. У 2014 році 496 000 іноземців отримували лікування в турецьких лікарнях. Міністерство охорони здоров'я (МОЗ) очікує, що до 2023 року туризм, пов'язаний зі здоров'ям, зросте до 20 млрд. доларів, обслуговуючи 2 мільйони міжнародних пацієнтів. Уряд докладає всіх зусиль для стимулювання інвестицій у цей сектор, пропонуючи стимули постачальникам та запускаючи всесвітню маркетингову кампанію з метою залучення більшої кількості пацієнтів.

Круїзні кораблі. Туристичний круїзний туризм має значний потенціал для Туреччини, і збільшення активності в сегменті морського туризму було зазначено як пріоритет у генеральному плані туризму Vision 2023.

Середземноморський регіон вважається другим за величиною круїзним ринком у світі після Карибського басейну.

У 2012 році агентство новин Анатолія повідомляло, що кількість пасажирів у Туреччині зросла на 276% між 2002 і 2011 роками. Промисловість зростала щороку на 10%, у 2011 році в Туреччині перевезли 1623 судна, що перевезли 2,2 млн пасажирів. Довгостроковий попит, як очікується, зросте, особливо з урахуванням зростаючого сегменту турецьких туристів, які вибирають відпочинок на круїзних суднах, що відправляються всередині країни.

За обсягом перевезень порт Стамбула є найбільшим круїзним портом Туреччини. Розташований на протоці Босфор – єдиний морський прохід у країні Чорного моря – Стамбул має вигідне становище для збільшення своєї ролі регіонального центру, де оператори круїзних ліній все частіше звертають увагу до Румунії, Болгарії, Росії та Грузії для майбутнього розширення ринку.

Висновки до 4 розділу

Характеризуючи основні проблеми та перспективи розвитку туристичних потоків Туреччини та України, можна зробити висновки. Туризм є важливою сферою співпраці між Туреччиною і Україною, оскільки кількість українських туристів все більше зростає з кожним роком. Міцні економічні і гуманітарні відносини, безвізовий режим та інвестиції дають змогу обох сторонам взяти прибуток та відпочинок.

Аналізуючи туристичний потік Україна -Туреччина на прикладі Чернівецької області можна зробити висновки, що він зростає з кожним роком в 2 рази, а Туреччина стала для Чернівців найкращим відпочинком: туристи більше не хвилюються за якість, сервіс та обслуговування готелів, оскільки все перевірено часом та відгуками.

Існує низка проблем, такі, як: сезонність, нездатність диверсифікувати туризм, проблема існуючої інфраструктури, неправильна конфігурація та багато іншого, які потрібно вирішувати.

ВИСНОВКИ

Дослідивши особливості розвитку туристичного ринку Туреччини та її взаємодію із Україною, ми виконали поставлене завдання магістерської роботи:

1. Визначили особливості передумов розвитку туризму в Туреччині. Турецька республіка має сприятливі кліматичні умови та ресурси, густу мережу річкової системи та відпочинкові зони морі, що дозволяє іноземному туристу обирати саме Туреччину для відпочинку. Також, очевидно, що Туреччина має багату та унікальну культуру, величезну різноманітність культурних ресурсів та можливостей, щоб запропонувати туристам по всьому світу: робоча практика, місцева архітектура, ремесла, історія, історичні місця, мови, релігії, традиції, художні галереї, музика, місцева кухня, театри, музеї, спеціальні заходи, фестивалі, ярмарки. Туристи маючи намір відвідати Туреччину, можуть взяти участь у численних культурних заходах перераховані вище або можуть обрати лише одну конкретну культурну визначну пам'ятку чи подію.

2. З'ясували значення туристичної галузі у структурі економіки Туреччини. Туреччини надає дуже детальну та насичену інформацію та рекламні матеріали про культурні ресурси та визначні пам'ятки в Туреччині. За допомогою цих веб-сайтів потенційні туристи в будь-якому сегменті культурного туризму можуть знайти детальну інформацію та матеріали для планування своїх відвідувань та культурної діяльності у Туреччині. Виходячи із статистики 1998-2018 рр. Турецька республіка всіма зусиллями піднімає свої рейтинги в сфері туризму, що дає позитивне значення для економіки країни.

3. Охарактеризували територіальні особливості розвитку та поширення різних видів туризму. Альтернативні види туризму такі як: пізнавальний, пляжний, лікувально-оздоровчий, шопінг-туризм, гастрономічний та подієвий туризм Туреччини можуть бути джерелом конкурентних переваг для туристичної галузі Туреччини. Це може дати Туреччині шанс диференціювати свої пропозиції від інших конкуруючих напрямків для туристів багатьох країн світу.

4. Проаналізували напрямки туристичних потоків між Україною та Туреччиною. Характеризуючи туристичні послуги між Туреччиною та Україною можна зробити висновки, що українські туристи найчастіше виїжджають за кордон саме до Турецької республіки у вигляді відпочинку, шопінг-турів, налагодження бізнесу та відвідування родичів. Виходячи із статистичних даних Україна лідирує по туристичних потоках до Туреччини через: вигідні та доступну систему «все включено», зручні чартерні рейси, низенькі ціни на туристичний продукт, помірні ціни на готелі для різних класів населення.

5. Розробили маршрут вихідного дня для резидентів України.

6. Визначили роль та привабливість туристичного ринку туреччини для чернівецького споживача, оскільки Аналізуючи туристичний потік Україна-Туреччина на прикладі Чернівецької області можна зробити висновки ,що він зростає з кожним роком в 2 рази ,а Туреччина стала для Чернівців найкращим відпочинком: туристи більше не хвилюються за якість, сервіс та обслуговування готелів, оскільки все перевірено часом та відгуками.

7. Визначили основні проблеми та перспективи розвитку туризму в Туреччині. Надмірна агломерація, туризм та урбанізація, відсутність інфраструктури є найбільш помітними проблемами середземноморського та егейського узбережжя Туреччини. З іншої сторони привабливість альтернативного туризму та регіони оцінюються належним чином. Пов'язано це заохоченням альтернативного туризму, а також планування пляжного туризму. Туризм - як внутрішній, так і зовнішній - зробив великий внесок у розвиток Туреччини. Однак протягом трьох десятиліть існує безліч проблем, які потрібно розглянути та інвестувати в інфраструктуру. Туристи до Туреччини згідно із статистикою і надалі будуть прибувати до країни. Тому, Турецька республіка повинна буде шукати шляхи утримання номерів та заохочуючи своїх гостей та клієнтів залишатися довше, відвідайте додаткові визначні пам'ятки та витратити більше протягом більш тривалого сезону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Туреччина. Загальна характеристика. Рельєф Туреччини. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://geoknigi.com/view_country.php?id=40
2. TURKEY'S GEOGRAPHICAL FEATURES. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.goturkeytourism.com/about-turkey/geographical-features-of-turkey.html>
3. [В.С. Пазенок, В.К. Федорченко, О.А. Кручек, І.М. Мініч Туризмологія (теорія туризму): Навчально-методичний посібник /Пазенок Василь Сергійович, Федорченко Віктор Константинович, Кручек Олег Андрійович, Мініч Ігор Михайлович// – К.: КУТЕП, 2010. – С.602-647.
4. Смалъ І. В. Основи географії рекреації і туризму / Ігор Водолимирович Смалъ//; Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. Миколи Гоголя. - Ніжин: Видавництво НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2004. - 264 с. - Бібліогр.: с. 215-223.
5. Краєзнавство і туризм: освіта, виховання, стиль життя: Матеріали II Міжнар. наук.- практ. конф. (9- 11 листопада 2000 р.). - К.: 2000. - 36 с.
6. Всесвітня туристична організація (ВТО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unwto.org/>
7. Коронавірус в Туреччині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/coronavirus/geography/turkey/>
8. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / За ред. проф. В.Г. Герасименка; авт. кол.: В.Г. Герасименко, С.С. Галасюк, С.Г. Нездоймінов та ін. — Одеса: Астропринт, 2013. — 304 с.
9. Ткачук Л.М. Геополітичний чинник розвитку міжнародного туризму / Л.М. Ткачук: зб. наук. праць. — К.: НАУ, 2016. — С. 142.
10. Turizm İstatistikleri. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ttyd.org.tr/tr/turizm-istatistikleri>

11. Мировой атлас данных [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://knoema.ru>
12. Любичева О.О. Ринок туристичних послуг К.: Альтерпрес, 2002. - 436 с.
13. Економіка зарубіжних країн: підручник / Філіпенко А.С., Вергун В.А та інші. -К.:Либідь,1996.-254с.
14. Браун Р.Р. Путівник по Турції. - М.: АЯКС-ПРЕСС, 2003. - 420 с.
15. Булатов А.С. Країни і регіони світу. - М.: Проспект, 2003.- 156 с.
16. О Турции - в цифрах и фактах [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.turkey2000.ru/about_turkey
17. Регионы Турции [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.zarubejye.com/turk/turkey.htm>
18. Країни світу: довідник. - К.: Логос, 2006. - 377 с.
19. Максаковський В.П. Географічна картина світу, Кн. II: Регіональна характеристика світу. - М.: Дрофа, 2004. - 480 с.
20. Бовсуновська А.Я. Географія туризму: навчальний посібник. - Д., 2002.- 548 с.
21. Голиков А.П., Дейнека О.Г., Позднякова Л.О., Черномаз П.О. Економіка зарубіжних країн. Навч. Посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 464с.
22. Туризм у ХХІ столітті : глобальні тенденції та регіональні особливості. - К. : Знання України, 2010. - 560 с.
23. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність. Підручник. Київ: КНЕУ, 2003. - 465с.
24. Все про Туреччину. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://124925.bezус.web.hosting-test.net/turechchina/>
25. Іщенко О.І. Напрями удосконалення організації туристичної діяльності (на прикладі досвіду Туреччини): [Електронний ресурс] // Географія та туризм. – 2014. – Випуск 28. – С.118–125. – Режим доступа: http://tourlib.net/statti_ukr/ischenko.htm.

26. Статистика Турции: [Електронний ресурс] // Европейская библиотека ВТО. – Режим доступа : <https://www.e+unwto.org/doi/abs/10.5555/unwtotfb0792250120122016201709>

27. Юрченко С., Юрченко О. Туреччина як напрям виїзного туризму: сучасні реалії та перспективи розвитку // Вісник Львівського університету. Випуск 34. – 2014. – С. 178–185.